

CARLO GOLDONI

ELS ENAMORATS

TRADUCCIÓ DE JAUME MELENDRES

Institut del Teatre

Consell de Barcelona

Carlo Goldoni va néixer a Venècia el 1707. Va fer la carrera de dret. Ja de petit s'interessà pel teatre, i així que va poder formà part de diverses companyies teatrals, amb la qual cosa tingué l'oportunitat de recórrer Itàlia. Exercí d'advocat a Pisa fins al 1748 i després a Venècia, on es consagrà com a comediògraf. El 1762 s'instal·là a París i va escriure nombroses obres en francès –entre les quals cal esmentar les cèlebres *Mémoires*– i en italià. És autor també de diversos llibrets d'òpera, alguns dels quals han esdevingut famosos. El seu estil, oposat al de la commedia dell'arte, li valgué dures crítiques de Carlo Gozzi, el qual reprèn l'element fantàstic del gènere, mentre que Goldoni, més d'acord amb l'element realista, utilitza un llenguatge natural amb expressions del dialecte venecià. Les seves comèdies van tenir una gran difusió a Europa, gràcies a l'existència de traduccions a altres llengües, especialment el francès, l'anglès i l'alemany; a la fi del segle XVIII circulaven més de tres-centes versions d'obres goldonianes en catorze idiomes. Les obres de Goldoni no s'han de considerar circumscrites únicament als ambients venecià i parisenc; el seu teatre és plenament europeu i mostra la confrontació entre el vell i el nou. L'autor fa del teatre un instrument de lectura del món.

Goldoni morí a París el 1793, fa exactament 200 anys.

CARLO GOLDONI

ELS ENAMORATS

TRADUCCIÓ DE JAUME M. LLENDI
PRÒLEG DE JORDI TIXIDÓ

Institut del Teatre
Diputació de Barcelona

INSTITUT DEL TEATRE
DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA
Director: Pau Monterde

COL·LECCIÓ POPULAR DE TEATRE CLÀSSIC UNIVERSAL
Director de la col·lecció: Josep M. Carandell

Comissió de Publicacions:
Montserrat Álvarez-Massó
Sergi Belbel
Josep M. Carandell
Francesc Castells
Feliu Formosa
Jaume Melendres
Pau Monterde
Joan Ollé

Títol original: *Gl'innamorati*
© de la traducció: Jaume Melendres, 1993
Disseny gràfic: SDD

Primera edició: novembre, 1993
Propietat d'aquesta edició (inclòs el disseny de la coberta):
Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona
Carrer de Sant Pere més baix, 7. 08003 Barcelona
Telèfon: 268 20 78. Fax: 268 10 70

Impressió: Libergraf, s.l.
Dipòsit legal: B. 36.043 - 1993
ISBN: 84-7794-260-9

UN CONFLICTE DE CARACTERS

La primera cosa que potser cal advertir a qui es disposa a llegir *Els enamorats* és que no es tracta d'una comèdia especialment espectacular, com ho és per exemple *Il servitore de due padroni* (*El criat de dos amos*), la seva peça més coneguda de teatre de màscares. Amb tot, no hi trobarà a faltar la construcció precisa, els personatges fortament individualitzats, el to lleuger i amable i la vehemència de l'expressió característics de l'estil de Goldoni.

De fet, *Els enamorats* respon plenament al propòsit que va orientar una bona part de la producció del dramaturg: superar el teatre de màscares, massa esquemàtic per reflectir una societat cada cop més complexa, i retratar la societat veneciana del seu temps d'una manera realista. El resultat podria ser catalogat com a «comèdia de caràcters», un gènere que ens remet al teatre de Molière.

I, tanmateix, hi ha una diferència substancial: per a Molière, el «caràcter» (en les seves peces, definit sobretot per febleses i vicis) és una categoria moral. En Goldoni, en canvi, el caràcter és una mena de «naturalesa» individual, allò que defineix el personatge com a individu i el distingeix dels altres. Entès d'aquesta manera, el «caràcter» és essencialment immutable, i aquesta és la impressió que es desprèn de l'anàlisi del text que ens ocupa.

Una primera aproximació al text ens permet establir que el motor de l'acció és la gelosia de la protagonista, Eugenia, la qual dóna lloc a un seguit de disputes, de ruptures i de reconciliacions. El punt àlgid del nus consisteix en una situació en la qual Eugenia s'acaba de comprometre per despit amb un jove comte, Roberto. En aquest moment, la situació del seu enamorat, Fulgenzio, canvia de sobte: disposa de diners i d'una casa, amb la qual cosa està en situació de casar-se immediatament. Alhora, el motiu de la gelosia i de les disputes desapareix. Resumint, la gelosia d'Eugenia ha estat a punt d'impedir el casament dels enamorats. El lector se sorprendrà sens dubte de la facilitat amb què es desfà el nus i apareix el desenllaç.

L'argument, per tant, s'ajusta a l'esquema típic de la comèdia burgesa: una conducta determinada acaba causant una situació de risc, la qual es resol en un final feliç. En aquest cas, *Els enamorats*, la conducta és definida per la gelosia d'Eugenia; en el cas de *La locandiera* (*L'hostalera*), per exemple, es tracta d'un coqueteig, però l'esquema és el mateix.

Tot i que la superació de les màscares respon a una certa voluntat de realisme, el cert és que ens trobem encara molt lluny del naturalisme o d'un realisme relativament estricte. Per exemple, Goldoni no deixa de fer un ús sistemàtic de l'apart,¹ un dels recursos característics del teatre de màscares. En algun cas, fins i tot, en fa un ús descaradament evident: l'escena tretzena del segon acte, per exemple, conté catorze aparts consecutius; poc abans, a l'escena onzena, no s'està de fer comentar al comte: «Més que una casa, sembla un teatre, això».

Altrament, l'estructura mateixa del text fa del tot evident una diferència essencial respecte a la comèdia de caràcter molieresca: així com en el clàssic francès tota l'ac-

1. En aquesta versió els aparts van entre claudàtors.

ció gira al voltant del caràcter còmic, que n'és el protagonista, en Goldoni, el caràcter ridícul és desplaçat del centre i no apareix sinó com a personatge secundari.

La transformació del teatre de màscares, a *Els enamorats*, consisteix essencialment a posar al centre de l'acció els *belli* tradicionals (que no eren sinó una excusa per al lluïment de les màscares), i relegar les màscares antigues a segon terme (Fabrizio, el cuiner Succianespole, etc.).

És més: a *Els enamorats*, el caràcter de Fabrizio, l'oncle megalòman i vanitós, no és absolutament necessari per al desenvolupament de l'acció, sinó que sembla ser-hi tan sols per donar la nota còmica, cosa que permet de presentar els protagonistes en un registre més seriós o, si es vol, més proper del «natural», ja que aquest és el seu propòsit.

Sense aquest caràcter, en efecte, tota la comicitat de la peça hauria residit en la facilitat amb què els enamorats passen de la reconciliació a la ruptura i viceversa, i Goldoni s'hauria vist obligat a fer-ne un tractament molt més caricaturesc, o resignar-se a fer una comèdia gairebé seriosa, amb el perill evident de frustrar el seu públic. Amb tot, els enamorats, i més concretament Eugenia, són indubtablement els personatges que l'interessen, i, per tant, els que més ens han d'interessar.

Tanmateix, abans d'abordar el conflicte central, val la pena destacar un parell de fets significatius respecte a Fabrizio i Roberto, el comte.

Fabrizio, l'oncle vanitós, entestat a aparentar una posició econòmica, una cultura i unes relacions que és lluny de posseir, és un caràcter que cal relacionar amb el Pantalon tradicional, del qual és sens dubte una variant sense màscara. Ara bé: en la commedia dell'arte, Pantalon acostuma a ser el pare d'un dels enamorats; aquí, en canvi, és un on-

cle. Aquest fet no sembla casual: en el vell teatre de màscares, el pare pot ser sense problemes un vell avar, un vell verd, un vell vanitos, un vell ridícul; en el nou teatre que assaja Goldoni, aquest personatge ridícul no pot ser el pare, a tot estirar ha de ser un oncle. Aquest allunyament del parentiu es troba també en els contes infantils: una mare no pot ser injusta ni cruel, cal fer-ne una madrastra.

El fet és que el teatre de màscares és radicalment irreverent, i sovint subversiu: la seva superació, tal com l'entén Goldoni, no és doncs una qüestió purament formal, sinó que comporta també, si més no, la introducció del respecte a uns valors.

L'altre fet significatiu és el tractament diferent dels aristòcrates, i no solament respecte al teatre de màscares. A *La locandiera*, per exemple, escrita sis anys abans, els personatges ridículs pertanyen a la noblesa o són ridículs en relació amb la noblesa: les còmiques que són confoses amb grans dames, l'aristòcrata tronat, el nou-ric que s'ha comprat un títol, i fins i tot el cavaller misogin i prepotent.

Aquest cavaller, per cert, pot ser entès com un simple caràcter, però sembla alguna cosa més. La seva misogínia és, de fet, un antic tret de classe, com ho és la seva afició a la cacera, que respon a la presumpció d'estar destinat, com a cavaller, a grans gestes. La pràctica de la cacera no és sinó una preparació per a tal missió. En aquest sentit, més que d'un simple caràcter individual, es tracta d'una actitud típicament aristocràtica, una actitud perfectament definida en un personatge tan antic com l'Hipòlit d'Eurípides.

Aquesta caracterització del cavaller, més enllà del propi caràcter, és sens dubte el que fa de *La locandiera* una obra essencialment crítica. En canvi, Roberto, l'aristòcrata de la peça que ens ocupa, no és en cap moment objecte de sarcasme, sinó tot al contrari: si bé propicia el risc d'esguerrar un matrimoni, ho fa d'una manera absolutament

involuntària, i és tan assenyat que renuncia espontàniament al seu dret. Ni ridícula, ni parasitària, ni prepotent, l'aristocràcia apareix a *Els enamorats* com a perfectament imbuida dels valors burgesos i, per tant, totalment integrada.

* * *

La protagonista femenina, Eugenia, és la que apareix amb el caràcter més «fort». Aquest fet, que és gairebé una constant al llarg de la història del teatre, respon en part a una exigència d'espectacularitat: una protagonista femenina, o bé ha de ser exageradament submissa, o bé ha d'assumir trets tòpicament masculins, com ara la combativitat. Tot i que Eugenia no és ni de lluny una «harpia», com la qualifica la seva germana, no deixa de tenir una certa relació amb la Caterina de Shakespeare.

En aquest sentit, cal assenyalar en primer lloc la concepció de les relacions amoroses que mostra Eugenia. No es tracta pas d'un amor que la impulsi a donar-se, a fer feliç el seu enamorat, sinó tot al contrari: es tracta d'un amor possessiu, dominador i exclusivista.

El conflicte apareix, essencialment, perquè Fulgenzio, malgrat que tendeix a representar el paper tradicional d'enamorat submís i taciturn, no vol renunciar a complir els seus compromisos: no és, per tant, un home totalment dominat per l'amor, no és exactament com el desitja Eugenia.

És més, el mal caràcter d'Eugenia té la seva arrel en la pura i simple frustració de la seva vanitat: Fulgenzio no és com el vol, totalment dependent d'ella, per tant no la mereix. Una vanitat, d'altra banda, que ja hem detectat en l'oncle Fabrizio.

Fins aquí, podríem dir que Goldoni planteja el conflicte en uns termes notablement realistes.

* * *

Tanmateix, posats a ser realistes, o simplement lògics, cal admetre que el final feliç resulta força discutible. En efecte, tot fa pensar que la desaparició del conflicte és purament provisional: un cop més, es tracta d'una reconciliació basada en promeses que ja han estat reiteradament incomplertes, amb la diferència que, aquesta vegada, impliquen un casament immediat i, per tant, la convivència. És cert que, ara com ara, ha desaparegut el motiu de les disputes, però també ha resultat prou clar que aquest motiu era purament circumstancial i que l'origen d'aquestes disputes residia en els caràcters.

Aquests caràcters, però, no han canviat: Eugenia no ha deixat de ser possessiva i exclusivista respecte a Fulgenzio, i Fulgenzio no s'ha tornat com Eugenia el vol. En realitat, els enamorats no han après res del tràngol, simplement perquè no han hagut de resoldre la situació. Sent així, no resulta temerari afirmar que qualsevol compromís de Fulgenzio serà motiu de gelosia i de frustració per part d'Eugenia i que la convivència dels nostres enamorats pot arribar a ser un infern. .

I això no obstant, el desenllaç apareix com un final feliç. És cert que, tractant-se d'una comèdia, no és lícit demanar una altra cosa, com tampoc no ho seria exigir un conflicte més agut. Alhora, cal remarcar que Goldoni no cau en el moralisme: els protagonistes, de fet, no han après cap lliçó, i el públic tampoc.

Amb tot, aquest final no deixa de plantejar unes qüestions d'ordre ideològic. La primera i més evident: se'n dedueix que els caràcters, les personalitats individuals, no canvien, ni que sigui perquè no cal que canviïn. Així, la societat que retrata Goldoni apareix com un món en què, si bé hi ha conflictes entre la personalitat i la convivència, i més globalment entre el jo i els altres, entre l'individu i la societat, aquests conflictes no són greus. En el fons, hi ha la idea que es tracta d'un món cíclic, és a dir, està-

tic, puntuat només per mers conflictes de caràcters; i d'una societat, la veneciana, mercantil, burgesa, que respecta la personalitat dels individus: una visió sens dubte edulcorada.

I, tanmateix, Goldoni és massa perspicaç i penetrant per no adonar-se que el seu desenllaç és artificios, o, si es vol, que es tracta d'un desenllaç purament provisional. Vist així, no podem sinó atribuir-li una bona dosi de condescendència respecte als seus personatges i als seus models.

No voldria cloure aquestes línies sense un comentari a la traducció. De fet, Jaume Melendres la va emprendre pensant en un muntatge realitzat per Calixto Bieito que traslladava l'acció al principi del nostre segle xx. L'operació, tanmateix, no va exigir cap mena d'adaptació del text, i Melendres va unificar tan sols els criteris quant als tractaments (els «tu», els «vostè»), una qüestió en què Goldoni no era gaire estricte. Així i tot, res no grinyolava, res no quedava anacrònic, cosa que ho diu tot quant a l'amplitud històrica dels plantejaments goldonians.

Altrament, el nostre autor, entès en català, no ha perdut ni una gota de la seva vivacitat gràcies no solament a l'ofici de Jaume Melendres com a escriptor teatral, sinó també al seu sentit de l'humor i al seu proverbial sentit de la facècia literària.

JORDI TEIXIDOR

BIOBIBLIOGRAFIA

RESUM BIOGRÀFIC

- 1707 Carlo Goldoni neix a Venècia, el 25 de febrer.
- 1719 Primers estudis a Perusa, on el seu pare exerceix la medicina.
- 1721 S'escapa de casa per seguir una companyia de còmics.
- 1723 Entra a la universitat de Pavia, d'on és expulsat per una sàtira.
- 1732 Acaba la carrera d'advocat a Pàdua.
- 1733 A Milà, obté el càrrec de secretari del ministre resident de Venècia.
- 1733 Escriu per a diverses companyies de còmics.
- 1736 Es casa amb Maria Nicoletta Connio.
- 1740 És nomenat cònsol de Gènova a Venècia.
- 1744 A Liorna, estrena *La donna di garbo*, primera obra en què aplica les seves idees reformadores del teatre de màscares.
- 1748 Torna a Venècia, on escriu per a la companyia de Medebach. Comença la seva època més important com a dramaturg.
Polèmiques amb Carlo Gozzi.
- 1761 És contractat per dirigir el Théâtre Italien de París. Hi estrenarà obres escrites en francès.

- 1763 És nomenat professor d'italià de les filles de Lluís XV.
- 1787 Acaba les seves *Memòries*.
- 1793 La Convenció li retorna la pensió atorgada per la Monarquia i suprimida a l'inici de la Revolució Francesa. Carlo Goldoni havia mort el dia abans, el 6 de febrer.

PRODUCCIÓ DRAMÀTICA

COMÈDIES

1738 <i>L'uomo di mondo</i>	<i>La bottega del caffè</i>
1739 <i>Il prodigo</i>	<i>Il bugiardo</i>
1741 <i>La bancarotta</i>	<i>L'adulatore</i>
1744 <i>La donna di garbo</i>	<i>La pamelà, ossia La</i>
1745 <i>Il frapportore</i>	<i>virtù premiata</i>
1746 <i>Il servitore di due padroni</i>	<i>Il teatro comico</i>
1747 <i>I due gemelli veneziani</i>	<i>Il poeta fanatico</i>
1748 <i>L'uomo prudente</i>	<i>Il cavaliere di buon gusto</i>
<i>La vedova scaltra</i>	<i>Il guicatore</i>
1749 <i>La putta onorata</i>	<i>Il vero amico</i>
<i>Il cavaliere e la dama</i>	1751 <i>La finta ammalata</i>
<i>La buona moglie</i>	<i>La dama prudente</i>
1750 <i>L'avvocato veneziano</i>	<i>L'incognita</i>
<i>Il padre di famiglia</i>	<i>L'avventuriere onorato</i>
<i>La famiglia dell'anti-quario, ossia La suocera e la nuora</i>	<i>La donna volubile</i>
<i>L'erede fortunata</i>	<i>I pettegolezzi delle donne</i>
<i>Le femmine puntigliose</i>	<i>Il moliere</i>
	<i>La castalda</i>
	<i>L'amante militare</i>
	1752 <i>Il tutore</i>

- La moglie saggia*
Il feudatario
Le donne gelose
La serva amorosa
I puntigli domestici
La figlia obbediente
I mercatanti
 1753 *La locandiera*
Le donne curiose
Il contrattempo, ossia
     Il chucchierone im-
     prudente
La donna vendicativa
Il geloso avaro
La donna di testa de-
     bole, ossia La vedo-
     va infatuata
L'uomo sincero
La cameriera brillante
 1754 *Il filosofo inglese*
Il vecchio bizzarro
Il festino
L'impostore
La madre amorosa
     Irenzio
 1755 *L'orquato l'asso*
Il cavalier giocondo
Le massère
I malcontenti
La buona famiglia
Le donne de sua soa
 1756 *La villeggiatura*
     Il aggitatore
La donna stravagante
     Il rampiello
     L'avarò
     L'amante di sé mede-
     simo
     Il medico olandese
 1757 *La donna sola*
     La pupilla
     Il cavaliere di spiri-
     to, ossia La donna
     di testa debole
     La vedova spiritosa
     Il padre per amore
 1758 *Lo spirito di contradi-*
     zione
     Le morbinose
     Il rico insidiato
     Le donne di buon
     umore
     L'apatista, ossia L'in-
     differente
     La donna bizzarra
     La sposa sagace
     La donna di governo
     La donna forte
 1759 *I morbinosi*
     La scuola di ballo
     Gl'innamorati
 1760 *Pamela maritata*
     L'impresario delle
     Smirne
     La guerra
     I rusteghi
     In curioso accidente
     La donna lu naneggio
     La casa nova
 1761 *La buona madre*

	<i>Le smanie per la villeggiatura</i>	1764	<i>Gli amori di Zelinda e Lindoro</i>
	<i>Le avventure della villeggiatura</i>		<i>La gelosia di Lindoro</i>
	<i>La scozzese</i>	1765	<i>Le inquietudini di Zelinda</i>
	<i>Il ritorno dalla villeggiatura</i>		<i>Gli amanti timidi, ossia L'imbroglione de' due ritratti</i>
1762	<i>Il buon compatriotto Sior Todero brontolon, ossia Il vecchio fastidioso</i>		<i>Il ventaglio</i>
	<i>Le baruffe chiozzotte</i>		<i>La burla retrocessa nel contraccambio</i>
	<i>Una delle ultime sere di Carnevale</i>		<i>Chi la fa l'aspetta, ossia I chiassetti del Carneval</i>
	<i>L'osteria della posta</i>	1767	<i>Il genio buono e il genio cattivo</i>
1763	<i>L'amore paterno, ossia La serva riconoscente</i>	1771	<i>Le bourru bienfaisant</i>
	<i>Il matrimonio per concorso</i>	1776	<i>L'avare fastueux</i>

TRAGICOMÈDIES

1734	<i>Belisario</i>	1756	<i>Ircana in Ispaan, ossia Osmano ritornato dal campo</i>
	<i>Giustino</i>		
1735	<i>Rosmonda</i>	1758	<i>La bella selvaggia</i>
	<i>La Griselda</i>		<i>La dalmatina</i>
1736	<i>Don Giovanni Tenorio, ossia Il issoluto</i>	1759	<i>Gli amori di Alessandro Magno</i>
1737	<i>Rinaldo di Mont'Albano</i>		<i>Artemisia</i>
1738	<i>Enrico, re di Sicilia</i>	1760	<i>Enea nel Lazio</i>
1753	<i>La sposa persiana</i>		<i>Zoroastro</i>
1754	<i>La peruviana</i>	1761	<i>La bella Giorgina</i>
1755	<i>Ircana in Tulfia</i>		

Carlo Goldoni va escriure també no menys de setanta-cinc llibrets d'òpera, intermezzos, etc.

DE L' AUTOR A QUI EL LLEGEIXI

Hi ha poques comèdies en les quals no apareguin enamorats i, en gairebé totes, l'amor honest és el motor principal de l'acció còmica. En conseqüència, aquesta que duu per títol *Els enamorats* ha de representar un amor encara més violent que els altres. Dues persones que s'estimen de veritat haurien de ser felices, sobretot quan a la seva passió no s'oposa cap obstacle tret d'aquesta gelosia que, principalment a Itàlia, és el flagell dels cors enamorats, ennuvola el cel serè i fa néixer tempestats enmig de la calma. Per posar més de manifest el caràcter dels veritables amants, encecats per la passió, convenia que les raons de les seves engelosides sospites fossin superficials, una mica irrealis i en qualsevol cas irracionals, per tal de mostrar sota la més grotesca de les llums una epidèmia que trasbalsa el món i destrossa aquells que no la saben evitar o que no poden moderar-la, si més no. Estirar-se els cabells, donar-se cops de cap contra les parets i posar en perill la pròpia vida són curioses manifestacions d'aquesta mena d'amor. El ganivet que veureu no és inventat, us ho asseguro. He vist casos així amb els meus propis ulls, i no dic els noms per simple discreció. Pobra joventut mal aconsellada! Turmentar-se per amor! Voler convertir el bàlsam en verí! Oh, bojos, bojos! Contempleu-vos, joves, en aquests *Enamorats* que us ofereixo. Rieu-vos-en, i eviteu que haguem de riure'ns de vosaltres.

CARLO GOLDONI

ELS ENAMORATS

PERSONATGES

EUGENIA

FLAMMINIA, germana d'EUGENIA

TOGNINO, criat de FULGENZIO

FABRIZIO, oncle d'EUGENIA i FLAMMINIA

ROBERTO, comte d'OTRICOLI

SUCCIANESPOLE, cuiner al servei de FABRIZIO

LISETTA, criada d'EUGENIA

RIDOLFO, amic de FULGENZIO

FULGENZIO

CLORINDA, cunyada de FULGENZIO

L'escena és a Milà.

ACTE PRIMER

ESCENA PRIMERA

EUGENIA *i* FLAMMINIA.

EUGENIA: Què et passa, germana? Per què em fas aquesta mala cara?

FLAMMINIA: Perdona, Eugenia, però em sulfures tant que no et puc fer bona cara ni que vulgui.

EUGENIA: Vaja! I es pot saber què he fet?

FLAMMINIA: No puc sofrir que tractis Fulgenzio d'aquesta manera tan desagradable, dura i impertinent. El tens del tot enamorat; es nota d'una hora lluny que està boig per tu, que t'adora, i tu no pares de mortificar-lo i de buscar raons contínuament.

EUGENIA: Em vols fer riure? Tanta pena et fa Fulgenzio?

FLAMMINIA: Sento per ell la compassió que es mereix, i que a tu t'hauria d'inspirar per simple justícia i gratitud. És un home ben educat, amb diners i sentiments. Recorda que no tens gaire dot; que l'oncle Fabrizio, a força de capricis, ha malbaratat el patrimoni; que jo em vaig casar de qualsevol manera, que vaig viure tres anys en la misèria amb el meu marit i que, ara que és mort, no em puc ni pagar el luxe de plorar-lo. Mira que a tu no et passi el mateix, o pitjor encara, que no estàs pas en més bones condicions. Fulgenzio, que t'estima tant i està disposat a casar-se, és la gran solució del teu futur. Però tu, germaneta, te'l deixaràs escapar, en pots estar segura. Ahir al vespre el vas disgustar encara més que de costum, i em jugo el que vulguis que tardaràs una estona a tornar-li a veure el pèl.

EUGENIA: I jo em jugo el que vulguis que abans de dues hores serà aquí als meus peus i que, si m'ho proposo, em demanarà perdó.

FLAMMINIA: Tu l'insultes i ell et demanarà perdó?

EUGENIA: Doncs sí. No seria la primera vegada.

FLAMMINIA: Confies massa en la seva bona fe.

EUGENIA: Ell també pot confiar en el meu amor.

FLAMMINIA: Com pot ser que te l'estimis i el tractis així?

EUGENIA: I es pot saber què he fet?

FLAMMINIA: Res! Però, en tot aquest temps, hi ha hagut un sol dia, una sola tarda que no l'hagis fet enrabiard?

EUGENIA: Sempre sóc jo, la culpable? A mi em sembla que ell és molt més retorçat i corcó que jo.

FLAMMINIA: No és veritat.

EUGENIA: Oh, no saps de què parles.

FLAMMINIA: I a més, et passes la vida martiritzant-lo amb la cunyada.

EUGENIA: La seva cunyada, no la puc veure ni en pintura.

FLAMMINIA: I què t'ha fet, pobra dona?

EUGENIA: No m'ha fet res, però no la puc veure ni en pintura.

FLAMMINIA: És un odi malaltís, estimada Eugenia. I aquestes coses es paguen.

EUGENIA: No l'odio. Només és que no la puc veure.

FLAMMINIA: Ella, en canvi, sempre és molt amable amb tu.

EUGENIA: Per mi, s'ho pot estalviar. Com menys la vegi, millor.

FLAMMINIA: Què se't deu haver ficat al cap? Que Fulgenzio està enamorat de la seva cunyada? Però no saps que només s'ocupa d'ella perquè el seu germà li ho va demanar abans de marxar?

EUGENIA: Sí, sí, molt bé. Però això justifica que sempre surti amb ella i a mi em deixi aquí, tirada com un drap brut?

FLAMMINIA: Au, vinga, t'aconsello pel teu bé que et treguis aquestes idees del cap i que deixis de parlar d'aquesta dona.

EUGENIA: Oh, sí. Et prometo que no en parlaré més.

FLAMMINIA: Faràs bé, creu-me. Però et repeteixo que m'estranyaria molt que avui Fulgenzio es deixés veure.

EUGENIA: Tu creus? Fins ara no ha fallat ni un sol dia.

FLAMMINIA: Si no estigués enfadat, a aquestes hores ja seria aquí.

EUGENIA: Li vaig dir que vingúés aquest matí.

FLAMMINIA: Doncs per ara, ni rastre.

EUGENIA: Potser que li faci dir alguna cosa.

FLAMMINIA: Et sap greu, oi, que no vingui?

EUGENIA: És clar que em sap greu. Me l'estimo de veritat.

FLAMMINIA: I sempre el disgustes.

EUGENIA: És qüestió de caràcter. Però ell ho sap, que l'estimo.

FLAMMINIA: Una mica més d'humilitat no et faria cap mal.

EUGENIA: Tu sempre a favor seu.

FLAMMINIA: I sempre tinc raó. [Sort en té, que el defensi; és una harpia.]

EUGENIA: Ve algú?

FLAMMINIA: El criat de Fulgenzio.

EUGENIA: No t'ho he dit? I darrera el criat sempre hi ha l'amo.

FLAMMINIA: No cantis victòria. Ves que no et porti notícies desagradables.

EUGENIA: Ve carregat.

FLAMMINIA: Pobre Fulgenzio! És massa bona persona.

ESCENA SEGONA

TOGNINO i les mateixes.

TOGNINO: Servidor de les senyores.

EUGENIA: Hola, Tognino. Què fa el teu amo?

TOGNINO: Bé. La saluda i li envia aquesta carta.

FLAMMINIA: I aquí, què hi portes?

TOGNINO: Una mica de fruita.

FLAMMINIA: Que simpàtic!

EUGENIA, a FLAMMINIA: Mira què em diu.

FLAMMINIA: Està enfadat?

EUGENIA: Es voldria fer l'enfadat, però no en sap. Escolta quin començament: «Dona cruel!»

FLAMMINIA: Perfecte! Són paraules d'amor.

EUGENIA: «Em prenc la llibertat d'enviar-te un parell de fruites perquè posis una mica de dolçor en aquesta boca teva massa acostumada a l'amargor del fel.»

FLAMMINIA: És amor, és amor.

EUGENIA: «Hauria vingut personalment si no m'hagués fet por irritar-te encara més.»

FLAMMINIA: No t'ho dic?

EUGENIA: Espera. «T'estimo amb tendresa i per això, fins i tot quan sóc lluny, tothora miro de complaure't.»

FLAMMINIA, amb més energia: No t'ho dic?

EUGENIA: Espera. «Et demano que m'escriguis dues ratlles per tenir la certesa que t'ha quedat al cor una espurna d'amor per mi.»

FLAMMINIA: Corre, contesta-li i sigues una mica humana.

EUGENIA: Tu n'ets una mica massa.

FLAMMINIA: Oh, no puc veure patir ningú.

EUGENIA: Amb aquesta mena d'homes no es pot ser tan condescendent; i no sempre és bo que sàpiguen que se'ls estima tant.

FLAMMINIA: Jo mai no he fet servir aquesta tàctica, i no podria encara que volgués.

EUGENIA: Escriu-li per mi.

FLAMMINIA: Vols que ho faci, de veritat?

EUGENIA: Sí, fes-ho, per favor. Jo vaig molt a poc a poc; tu escrius millor i més de pressa que jo.

FLAMMINIA: Li escriuré per calmar-lo, no per irritar-lo més.

EUGENIA: Et penses que a mi m'agrada, disgustar-lo? No, germaneta. Escriu-li una carta que el consoli, el meu estimat del cor.

FLAMMINIA: Com si fossis tu?

EUGENIA: Com si fos jo, naturalment.

FLAMMINIA, a TOGNINO: Espera't una estona, noi, que ara torno amb la resposta.

TOGNINO: I això, on ho deixo?

FLAMMINIA: Porta, porta. Mira, Eugenia, quin bé de Déu de fruita! Sap que t'agrada, i te n'envia. En comptes de fer-se l'enfadat, t'envia fruita. Un home com aquest no el trobaràs mai més. Si jo tingués un pretendent així, més que estimar-lo, l'adoraria. (*Surt amb la fruita.*)

ESCENA TERCERA

EUGENIA i TOGNINO.

EUGENIA: A quina hora va tornar a casa, ahir, el teu amo?

TOGNINO: Més aviat que mai. Just després de dinar.

EUGENIA: I què va dir la seva cunyada quan el va veure arribar tan d'hora?

TOGNINO: Em sembla que se'n va alegrar.

EUGENIA: Estava sola, la senyora Clorinda?

TOGNINO: Oh, mai té visites. És de mena solitària. I el seu marit, una mica gelós. Com que ha hagut d'anar a Gènova per cosa de negocis, l'ha deixat a mans del seu germà i ella no té tractes amb ningú.

EUGENIA: I està molt per ella, el senyor Fulgenzio?

TOGNINO: Quan és a casa, mira de tenir-la entretinguda.

EUGENIA, *una mica irritada*: Molt entretinguda?

TOGNINO: [No voldria comprometre ningú.] Normal, no sé si m'explico. Mengen plegats.

EUGENIA, *plàcidament*: I riuen, quan són a taula?

TOGNINO: De vegades.

EUGENIA: Sí, és molt simpàtic, el teu amo. M'ha dit que de vegades juguen, amb la seva cunyada. És veritat?

TOGNINO: Sí, senyora, de vegades juguen.

EUGENIA: I a la tarda surten.

TOGNINO: Doncs no ho sé.

EUGENIA: Per què intentes negar-ho? M'ho han assegurat: ahir a la tarda els van veure junts.

TOGNINO: Podria ser.

EUGENIA: Em treus de polleguera. Podria ser! Digues que va ser.

TOGNINO: Ho sap del cert?

EUGENIA: Imagina't que jo mateixa els vaig veure.

TOGNINO: Doncs així, per què m'ho pregunta?

EUGENIA: [La sap llarga, el mosca morta.] I a quina hora van tornar?

TOGNINO: Cap a mitja tarda.

EUGENIA: I després van sopar?

TOGNINO: Van sopar.

EUGENIA: I devien fer una partideta, després.

TOGNINO: Van fer una partideta.

EUGENIA: [Prepara't, que no saps la que et caurà.]

ESCENA QUARTA

FLAMMINIA i els mateixos.

FLAMMINIA: Aquí tens la carta. Vols que te la llegeixi?

EUGENIA: Dóna-me-la, no cal.

FLAMMINIA: Doncs te la vull llegir. «Estimat...»

EUGENIA, *amb sarcasme*: Estimat...!

FLAMMINIA: Què vols dir?

EUGENIA: Res. M'havia semblat entendre «estimat».

FLAMMINIA: Escolta. «La teva carta m'ha consolat tant que no tinc espera per fer-te arribar tota l'alegria del meu cor.»

EUGENIA, *amb ironia*: Eh, quina alegria?

FLAMMINIA: Ah no?

EUGENIA, *amb sarcàstica ironia*: Oh, sí.

FLAMMINIA: Doncs calla. «Em sembla com si fes un segle que no et veig. Estimat meu...»

EUGENIA: Estimat?

FLAMMINIA: De veritat que no t'entenc.

EUGENIA: Ja m'entenc jo.

FLAMMINIA: [És boja.] «...vine'm a consolar i a fer-me petons tendres...»

EUGENIA, *amb ironia*: Però espera fins a divendres.

FLAMMINIA: Es pot saber què et passa?

EUGENIA: Només he fet un rodolí.

FLAMMINIA: Mira que perdré la paciència! Acabem. «Adona't que no en sóc, de cruel, sinó la teva sempre fidel, sempre sincera amant. Eugènia Pandolfi.» Et sembla bé?

EUGENIA: Perfecte. Dóna-me-la, que la vull segellar jo.

FLAMMINIA: No, ho faré jo mateixa.

EUGENIA: Li vull donar jo, a Tognino; així podrà dir que l'ha rebut de mi en persona.

FLAMMINIA: Té, perquè sigui veritat. (*Dóna la carta a EUGENIA.*)

EUGENIA: Vine, Tognino.

TOGNINO: Senyora?

EUGENIA: Digues al teu amo que la meva germana Flamminia ha escrit una carta preciosa en nom meu i que jo mateixa, amb les meves pròpies mans; l'he estripada. (*Estripa la carta.*)

FLAMMINIA: Què? Però que t'has tornat boja? Ara em fas aquest numeret?

EUGENIA, a TOGNINO: I li dius que em vingui a veure, que li vull contestar a la cara.

TOGNINO: Com vulgui.

FLAMMINIA: No li diguis que ha estripat la carta.

EUGENIA: I tant que li has de dir. Tognino, si li dius et guanyaràs una propina.

TOGNINO: Molt amable. Li diré, no pateixi.

FLAMMINIA, a TOGNINO: Et dic 'que no li diguis res.

TOGNINO: Perdoni. La seva germana té raons molt convincents. Avui dia van escasses, les propines. (*Surt.*)

ESCENA CINQUENA

FLAMMINIA i EUGENIA.

FLAMMINIA: Per què fas aquestes bestieses?

EUGENIA: No has llegit el *Llibre dels homes*? Doncs llegeix-lo i ho sabràs.

FLAMMINIA: Criaturades. N'estic farta i més que farta.

EUGENIA: És clar que tenia pressa, ahir, per tornar a casa!

FLAMMINIA: Va marxar perquè el vas fer posar furiós.

EUGENIA: Creu-t'ho! Va marxar perquè tenia un altre compromís.

FLAMMINIA: Amb qui?

EUGENIA: Amb qui ja pot anar-se'n a fer punyetes.

FLAMMINIA: Eugenia, tu acabaràs malament.

EUGENIA: No suportó que em digui mentides.

FLAMMINIA: T'ha dit alguna cosa, Tognino?

EUGENIA: Res.

FLAMMINIA: No hauries de creure...

EUGENIA: Oh, no pateixis, ja no em crec ningú.

FLAMMINIA: A Fulgenzio, sí que te l'has de creure.

EUGENIA: Encara menys.

FLAMMINIA: I a mi?

EUGENIA: Encara menys.

FLAMMINIA: O sigui que només fas cas de qui et diu just el que vols sentir. Ve l'oncle.

EUGENIA: I amb qui ve, ara?

FLAMMINIA: Deu ser foraster.

EUGENIA: Un altre pesat, segur.

FLAMMINIA: I ara ens voldrà fer creure que és un gran personatge. La *crème de la crème*. Ho magnifica tot i es deixa prendre el pèl pel primer que arriba.

ESCENA SISENA

FABRIZIO, ROBERTO *i les mateixes*.

FABRIZIO: Nebodes, us presento un representant il·lustre de l'aristocràcia que us voldria conèixer i saludar: el comte d'Otricoli, una de les primeres famílies d'Itàlia, amb una fortuna incalculable.

ROBERTO: Em fa massa honor, senyor Fabrizio. No mereixo cap d'aquests elogis.

FABRIZIO: És inútil negar-ho: vostè és al capdamunt de l'èlite mundial. En matèria nobiliària, a tot Europa no el supera ningú. (*A les dones, amb un somriure:*) Saludeu com cal el senyor comte.

FLAMMINIA, a ROBERTO: Senyor, atribueixo a la meva singular fortuna l'honor de conèixer una persona de tants mèrits.

ROBERTO: Puc tenir el plaer...?

FABRIZIO: Aquí on la veu, senyor comte, aquesta és Flam-

minia, la meva neboda. Vídua. El seu marit va ser l'home de negocis més important de Milà.

FLAMMINIA: [Mort en la misèria, el pobre desgraciat.]

FABRIZIO: És una dona que, per portar una casa, no té parangó. A tot Milà ni a tot Itàlia no trobarà una dona com Flamminia.

ROBERTO: Senyora, és un plaer.

FLAMMINIA: El meu oncle està de broma; jo no sóc res de tot això.

FABRIZIO: Vinga, Eugenia, digue-li alguna cosa. Demuestra la teva intel·ligència, els teus encants. No hi ha, cregui'm, no hi ha al món una noia com ella. Balla d'una manera que ha deixat bocabadats els millors ballarins. Canta amb un gust que l'auditori es regalima. Parla de forma tal que no té precedents d'ençà que el món és món.

ROBERTO: A aquestes virtuts admirables, cal afegir-hi tots els atributs de la bellesa.

EUGENIA: Li prego que no secundi el meu oncle quan es vol riure de mi.

ROBERTO, a FABRIZIO: Encara és soltera, la seva neboda Eugenia?

FABRIZIO: Sí, senyor. Me l'ha demanada la flor i nata de Milà; però no l'he volgut concedir a ningú. Tinc idees grandioses sobre el seu futur.

ROBERTO: Sens dubte, es mereix una sort a l'alçada dels seus mèrits singulars.

FABRIZIO: Avui dia, val més no fiar-se de ningú. Tothom té més deutes que diners. De comtes d'Otricoli, no n'hi ha gaires al món.

ROBERTO: No valc tant com vostè es pensa. Els meus recursos són força limitats. El meu patrimoni principal són l'honor i la sinceritat.

FABRIZIO: Nebodes, preneu exemple: és tot un cavaller; és com un llibre obert, que ensenya als homes la sinceritat.

FLAMMINIA, a FABRIZIO: El coneix una mica, almenys?

FABRIZIO: És la primera vegada que tinc l'honor de veure'l.

FLAMMINIA: [Doncs diries que el coneix de fa trenta anys.]

FABRIZIO: Me l'ha enviat un amic meu de Bolonya, un home dilecte, el millor pintor del món després de Zeuxis i Apelles. Senyor comte, les meves pintures l'interessaran moltíssim.

ROBERTO: Sí, la pintura m'interessa força.

FABRIZIO: Els grans homes, els homes de talent sublim, com el del senyor comte, entenen de tot, naturalment que sí. Veurà al meu misèrrim domicili, en aquest pobre tuguri, en aquest rònc casot, veritables tresors en matèria de quadres, magnífics exemplars. Coses que no té ni el rei de França. Originals dels grans mestres. Nebodes, acompanyeu el senyor comte a visitar la meva miserable pinacoteca. Feu-li veure aquell quadre meravellós, aquella obra insigne del pintor dels pintors. Veurà, senyor comte, un quadre fascinant del Tiziano, pel qual m'ofereixen milions i que jo vaig comprar per quatre rals! Què me'n diu? Per quatre rals, un quadre de milions. És bàsic entendre-hi, en les coses! I a mi, ningú no em passa la mà per la cara, en qüestió d'entendre-hi.

EUGENIA: [Diners llençats! Li fan pagar les còpies com originals.]

ROBERTO: Es nota que té bon gust. M'agradarà veure-ho.

FABRIZIO: Cosetes de no-res, és clar. Li semblarà ridícul. Eh, ensenyeu-li aquelles quatre teles del van Dyck, les dues cenes singularment insignes del Veronese, aquella meravella del Guercino. Aquella aurora inimitable de Miquel Àngel Buonarotti. Aquell apunt inestimable del Corregio. Tresors, senyor comte, tresors.

ROBERTO: Pel que sento, vostè té una pinacoteca de monarca.

FABRIZIO: Quatre peces modestes. Sisplau, dignis acompanyar les meves nebodes.

FLAMMINIA, *a* FABRIZIO: Però nosaltres no hi entenem, de pintura, i no sabrem explicar com vostè...

FABRIZIO: Què dius? Si vosaltres no hi enteneu, ja hi entén el senyor comte. Jo ara tinc una feina urgent. Feu-li els compliments, mentrestant, que després jo li ensenyaré una cosa que es quedarà de pedra.

ROBERTO: Serà un plaer, la seva companyia, [però m'estimo més la de les nebodes].

FLAMMINIA, *a* EUGENIA: Ja hi vaig jo; no cal que vinguis, tu.

EUGENIA, *a* FLAMMINIA: Doncs jo també vull venir.

FLAMMINIA, *a* EUGENIA: Si Fulgenzio arriba...

EUGENIA, *a* FLAMMINIA: I a mi què, que em trobi amb un desconegut! No faltaria més! No surt ell amb la seva cunyada? Doncs jo també tinc tractes amb qui vull. (*Surt.*)

FLAMMINIA: [D'això se'n diu un cap quadrat.]

FABRIZIO: Vagi, senyor comte, i faci com a casa seva.

ROBERTO, *sortint*: Abusaré de la seva amabilitat.

FABRIZIO: I faci'm un favor.

ROBERTO: Digui?

FABRIZIO: Espero que tingui la bondat de compartir amb nosaltres una modesta sopa a l'hora de dinar.

ROBERTO: No sé si...

FABRIZIO: Oh, això no és cap resposta.

ROBERTO: No, de cap manera.

FABRIZIO: Doncs sí.

ROBERTO: Ja en parlarem.

FABRIZIO: Paraula?

ROBERTO: Amb el seu permís.

FABRIZIO: Paraula?

ROBERTO: No sé què dir-li.

FABRIZIO: Compartirà la nostra misèria, però tastarà un parell de plats que no s'han vist mai encara a la taula d'un emperador; i fets amb aquestes mans, a més a més.

ROBERTO: No puc ser insensible a la seva gentilesa. [Ho exagera tot, em sembla que està ben tocat de l'ala.] (*Surt.*)

ESCENA SETENA

FABRIZIO *i després* SUCCIANESPOLE.

FABRIZIO: Estic decidit a fer-me respectar. Vull que tot-hom pugui parlar bé de mi; sortir al carrer i que es morin d'enveja, que es vegin obligats a cedir-me el pas. Llàstima que només tinc un criat, vell i dur d'orella! Ja ho faré jo mateix. Els bons plats els faré jo. Ei, Succianespole.

SUCCIANESPOLE: Sinyor.

FABRIZIO: Com ho tenim, a la cuina?

SUCCIANESPOLE: Bé.

FABRIZIO: Està encès el foc?

SUCCIANESPOLE: No sinyor.

FABRIZIO: I per què no està encès?

SUCCIANESPOLE: Perquè no hi ha llenya.

FABRIZIO: No et facis el graciós, que avui tenim a dinar un excel·lentíssim.

SUCCIANESPOLE: Ho celebros.

FABRIZIO, *somrient i en to confidencial*: Succianespole, què li podríem fer a aquest excel·lentíssim?

SUCCIANESPOLE: Tot el que vulgui, excel·lentíssim.

FABRIZIO: Al final m'emprenyaràs, amb aquesta sang d'orxata!

SUCCIANESPOLE: Sinyor, jo estic a punt.

FABRIZIO: Saps fer pastís de macarrons?

SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.

FABRIZIO: I fricandó amb bolets?

SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.

FABRIZIO: I escudella barrejada?
SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.
FABRIZIO: Amb mandonguilles?
SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.
FABRIZIO: I amb uns fetges rostidets?
SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.
FABRIZIO: Tens diners?
SUCCIANESPOLE: No sinyor.
FABRIZIO: Però si te'n vaig donar!
SUCCIANESPOLE: Quants dies han passat, sinyor?
FABRIZIO: Te'ls has gastat?
SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.
FABRIZIO: I el sou que et vaig pagar també te l'has gastat?
SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.
FABRIZIO: No et queda res de res?
SUCCIANESPOLE: No sinyor.
FABRIZIO: Prou de «sí sinyor» i de «no sinyor». No saps dir res més?
SUCCIANESPOLE: Digui'm què haig de dir.
FABRIZIO: Pensa com trobar diners.
SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.
FABRIZIO: Quants coberts tenim?
SUCCIANESPOLE: Em sembla que sis.
FABRIZIO: Sí: en teníem dotze, en vam empenyorar sis, o sigui que ens en queden sis. Serem quatre a taula; empenyorem-ne dos.
SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.
FABRIZIO: Vés al Montepio, i espavila't.
SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.
FABRIZIO: I no em facis esperar dues hores.
SUCCIANESPOLE: No sinyor.
FABRIZIO: Quan tornis, anirem a comprar.
SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.
FABRIZIO: Tenim vi?
SUCCIANESPOLE: No sinyor.

FABRIZIO: I pa?

SUCCIANESPOLE: No sinyor.

FABRIZIO: La mare que et va parir. Sí sinyor, que te la fotaré.

SUCCIANESPOLE: Sinyor, no. (*Surt fent una reverència.*)

FABRIZIO: No sé què passa. A casa meva que no hi faltava mai res i resulta que ara s'ha acabat tot. Però tant és. Algun dia m'ha de somriure, la fortuna. Els peixos grossos amb qui tracto, les autoritats, els excel·lentíssims a qui miro de ser útil m'han de fer nedar en l'abundància. Sembro per collir; el meu cap és com un gra de blat que es multiplicarà per cent. Ara m'endeuto i m'hipoteco, sí; però després, totes em pondran.

SUCCIANESPOLE, *traient el cap*: I un ou! (*Surt corrents.*)

FABRIZIO: A la boca, te l'esclafaré! (*Surt perseguint-lo.*)

ESCENA VUITENA

LISSETTA i RIDOLFO.

LISSETTA: En què el puc servir, senyor Ridolfo?

RIDOLFO: He de parlar amb la teva mestressa.

LISSETTA: M'hauria de dir amb quina de les dues.

RIDOLFO: Realment, la cosa està relacionada amb la senyora Eugenia, però em sembla que m'estimo més parlar amb la senyora Flamminia.

LISSETTA: Perdoni la curiositat: sé que vostè és molt amic del senyor Fulgenzio; que potser hi ha alguna novetat entre ell i la senyora Eugenia?

RIDOLFO: Pel que sembla, una novetat considerable.

LISSETTA: El nas no m'enganyava; a veure si ara també ho encerto. Vostè ve a tractar els coms i els quans del casament.

RIDOLFO: Tot al contrari. Et diré què vinc a fer, perquè Fulgenzio vol que ho sàpiga tothom. Vinc a trencar de part seva aquestes relacions. Ho vol fer civilitzadament, però no pensa posar mai més els peus aquí. [Ja m'anirà bé que li xerri abans.]

LISSETTA: Però per què aquesta decisió tan sobtada?

RIDOLFO: D'això, ni tu ni jo no n'hem de fer res. Fulgenzio i la senyora Eugenia deuen tenir les seves raons.

LISSETTA: Oh, és fàcil endevinar-ho. Es deuen haver barallat.

RIDOLFO: Pot ser.

LISSETTA: I si s'han barallat, faran les paus.

RIDOLFO: Em sembla difícil.

LISSETTA: Les han fet tantes vegades!

RIDOLFO: Aquesta vegada, el meu amic no està disposat a claudicar. Quan li he suggerit de pensar-s'ho una mica, de veure-les venir i de no precipitar-se amb una resolució d'aquesta envergadura, s'ha enfilat per les parets, m'ha contestat com un gos rabiós i al final, amb llàgrimes als ulls, m'ha demanat per favor que vingui a partir peres en nom seu.

LISSETTA: No m'ho crec ni m'ho penso creure. N'he vist tantes, d'aquest color, que no m'ho crec.

RIDOLFO: Tu mateixa, però jo he de complir l'encàrrec. He de parlar amb una de les dues, explicar les intencions del meu amic; i que passi el que passi: no em penso posar cap pedra al fetge.

LISSETTA: Si li diu a la senyora Eugenia, caurà morta, segur. Tingui una mica de consideració, almenys. No li clavi la punyalada d'un sol cop.

RIDOLFO: Pots estar segura que no ho faig per gust. He demanat al meu amic que me n'eximís: fins i tot li he dit que no el perdonaria mai si després de fer aquest pas veia que es penedia. Inútil: està més que decidit i vol que ho faci. Crida la senyora Flamminia.

LISSETTA: És a dins amb una visita. El seu oncle li ha demanat que li ensenyi unes pintures.

RIDOLFO: I la senyora Eugenia on és?

LISSETTA: També s'hi ha apuntat... Oh, ja ho veig. El senyor Fulgenzio ha tingut notícies d'aquest foraster i això li ha fet pujar la mosca al nas!

RIDOLFO: Au, fuig; m'ha parlat d'una carta, però no n'he tret l'aigua clara. Vinga, crida-me'n una de les dues.

LISSETTA: Pobra noia! Ja hi vaig, senyor... Oi que ve algú?

RIDOLFO: Redéu! Fulgenzio.

LISSETTA: No li havia dit?

RIDOLFO: Deu voler parlar amb mi.

LISSETTA: Amb vostè? Au, vinga!

ESCENA NOVENA

FULGENZIO *i els mateixos.*

FULGENZIO, *a RIDOLFO, cridant-lo a part ansiosament:* Un moment.

RIDOLFO, *fluix a* FULGENZIO: Encara no l'he pogut veure.

FULGENZIO: No hi has parlat?

RIDOLFO: T'estic dient que no.

FULGENZIO: No en sap res, Eugenia, de tot el que havia de saber?

RIDOLFO: Et dic que no he parlat ni amb ella ni amb la seva germana!

FULGENZIO: I Lisetta?

RIDOLFO: Sí; l'he posat una mica en antecedents.

FULGENZIO: Ridolfo, amic meu, fes-me el favor d'entendre'm. Així que has marxat, he notat que la sang se'm glaçava a les venes; m'hauria desmaiàt, si Tognino no m'hagués agafat. Aquest fill de sa mare és el culpable.

La pobra Eugenia és gelosa, i l'excés de la seva gelosia és fruit d'un excés d'amor. Me n'alegro, que no hagin dit res. Lisetta, pel que més vulguis, no diguis res a la teva mestressa. Té, agafa aquests diners, gasta-te'ls a la meua salut. I tu, Ridolfo, perdona la meua fragilitat, i accepta les meves excuses sinceres amb aquesta abraçada.

LISETTA: [Era impossible que no s'acabés així.]

RIDOLFO: T'entenc, Fulgenzio, però no em tornis a posar mai més en tràngols com aquest.

FULGENZIO: Tens raó. Per sort, tot ha anat de la millor manera. Lisetta, on és la senyora Eugenia?

LISETTA, *vestint-se*: [Val més no dir-li res del foraster.]

FULGENZIO: Si fos tan amable de venir...

LISETTA, *marxant*: Li aniré a dir, senyor.

FULGENZIO: Ei! Està enfadada?

LISETTA: Em sembla que no.

FULGENZIO: Corre, crida-la.

LISETTA: [Oh, aquests s'estimen de veritat!] (*Surt.*)

ESCENA DESENA

FULGENZIO i RIDOLFO.

RIDOLFO: Doncs bé, a reveure.

FULGENZIO: Te'n vas?

RIDOLFO: Vols que em quedi?

FULGENZIO: No, no. Si tens pressa, vés-te'n.

RIDOLFO: Sí, me'n vaig. Sé molt bé que t'agrada estar sol. Comprenc tot el que et passa, però deixa'm dir-te una cosa en nom de la nostra amistat. Si consideres que la persona que estimes és digna del teu amor, has d'estar disposat a cedir una mica. En aquest món, hem de ser

comprendis amb els altres, però encara més amb les dones. Si després creus que tens un motiu legítim per queixar-te d'ella, reflexiona abans de prendre decisions, però un cop hakis reflexionat, un cop hakis decidit, no deixis que la raó t'abandoni i que els sentiments t'enceguin, t'alterin i et degradin fins a aquest punt. (*Surt.*)

ESCENA ONZENA

FULGENZIO *i després* EUGENIA.

FULGENZIO: Té raó, el meu amic, té tota la raó. De les dones, ho hem de suportar tot; i si a més és una dona que estima, convé no filar massa prim, no mesurar les seves paraules amb instruments de precisió, no buscar tres peus al gat. Em bull la sang massa de pressa, ho reconec; però a partir d'ara em corregiré, miraré de controlar-me. Ja ho sé que m'estima. Si vol parlar, doncs que parli. Ve cap aquí. Oh, si estigués de bon humor! Sí, em sembla que somriu. I si fingeix? Au, vinga, no comencem a enredar la troca.

EUGENIA, *fingint alegria*: Puc fer alguna cosa per vostè?

FULGENZIO: Aquest vostè no sé massa a què ve.

EUGENIA: Se m'ha escapat sense voler. Com va? Tot bé?

FULGENZIO, *una mica crispat*: Sí, molt bé. I aquí, què tal?

EUGENIA: Perfectament. De meravella.

FULGENZIO: Me n'alegro. Veig que estem de bon humor, avui.

EUGENIA: Quan vostè és amable amb mi, sempre n'estic.

FULGENZIO: [Tempesta a l'horitzó; no m'hauria de posar nerviós, però em sembla que m'hi posaré.]

EUGENIA: Fa un dia esplèndid, vostè no ho creu?

FULGENZIO: Aquest vostè em comença a semblar molt estrany, Eugènia.

EUGENIA: Oh, és que aquest matí he tingut visites i se m'ha quedat enganxat als llavis.

FULGENZIO: Quines visites?

EUGENIA: Uns amics que m'aprecien. Volen que aquesta tarda surti amb ells.

FULGENZIO: I quina resposta han obtingut?

EUGENIA: He dit que sí, que amb molt de gust.

FULGENZIO: Sense mi?

EUGENIA: És clar.

FULGENZIO: Meravellós. No se n'estigui.

EUGENIA: Quina barra! M'ho ha proposat mai, vostè, de sortir una tarda junts?

FULGENZIO: No, perquè vostè no m'ho ha demanat.

EUGENIA: Au, vinga! Digui, més aviat, que és perquè té altres compromisos.

FULGENZIO: Jo? Quins compromisos?

EUGENIA: Deixem-ho estar. I si per casualitat li sobra un joc de cartes, porti-me'l, si us plau, que així m'entretindré una estona després de sopar fent una partideta amb la meva germana.

FULGENZIO: I ara a què ve, això?

EUGENIA: Doncs que no és gens bo per a la salut anar a dormir amb el sopar a la boca. Vostè, els vespres, té molta pressa per marxar, i ho comprenc, perquè està molt sol·licitat per compromisos importants. O sigui que jo no tinc altre remei que passar l'estona amb la meva germana o sortir amb les meves amistats.

FULGENZIO: Eugènia, que ens coneixem.

EUGENIA: I per què li hauria de molestar?

FULGENZIO: Que ens coneixem, que ens coneixem.

EUGENIA: I tant que ens coneixem!

FULGENZIO: Juro que el meu criat no hi posarà mai més els peus, aquí.

EUGENIA: I a mi què, que vingui l'amo o el criat.

FULGENZIO: Vaja! Molt amable, francament.

EUGENIA: N'hi ha que tenen la cua de palla.

FULGENZIO: Si només he sortit una estona per acompanyar la meva cunyada!

EUGENIA: I ara, què hi ve a fer, aquí, la cunyada? I a mi què m'importa, la cunyada?

FULGENZIO: Jo sé què em dic. Però no hi haurà més ocasions de fer-lo cantar, el pardalet del meu criat.

EUGENIA: Em sembla que no m'ha entès. Li repeteixo que no em preocupen ni ell ni vostè.

FULGENZIO, *caminant furiós*: Ni jo? Ni ell ni jo? Jo tampoc?

EUGENIA: Calli. Em fa venir mal de cap.

FULGENZIO, *donat-se un cop de puny al cap*: I jo tampoc?

EUGENIA: Hem de fer una escena, ara?

FULGENZIO, *colpejant-se el cap amb les dues mans*: I jo tampoc?

EUGENIA, *entre la indignació i l'amor*: Vinga, ja n'hi ha prou, de numerets.

FULGENZIO, *deixant-se caure en una cadira*: No puc més.

EUGENIA: Se n'adona que està boig, vostè?

FULGENZIO, *després de tornar-se a pegar*: Boig? Jo boig?

EUGENIA, *amb tendresa*: Au, no et sembla que ja n'hi ha prou?

FULGENZIO: Estúpida! Desgraciada!

EUGENIA: [D'això se'n diu amor! Per no-res s'enfila a la parra i es posa com un energumen; no aguanta res, aquest delicat del tendre!] No saps que qui estima perdona? A una dona se li ha de donar, per rebre. Quina manera de fer-se estimar!

FULGENZIO, *calmat*: Sí, tens raó.

EUGENIA: Cada dia hi tornem a ser.

FULGENZIO: Perdona, no ho faré més.

EUGENIA: Prou criaturades, no m'agrada.

FULGENZIO, *rient amorosament*: Sortiràs, aquesta tarda?

EUGENIA, *coquetejant*: Si en tinc ganes, sí.

FULGENZIO: Amb qui?

EUGENIA, *igual*: Ah, ah!

FULGENZIO: Sortiràs amb mi.

EUGENIA, *irònica*: Segur!

FULGENZIO, *una mica crispat*: No vols sortir amb mi?

EUGENIA: Si en tinguessis ganes, sí.

FULGENZIO: Eugenia, vida, com pot ser que encara no estiguis segura del meu amor? En més d'un any, no te n'he donat proves suficients? Encara m'has de turmentar amb els teus dubtes? Sé que li tens jurada, a la meva cunyada, però vull explicar-te què m'hi lliga exactament. El meu germà, que n'està profundament enamorat, em va demanar abans de marxar que em cuidés d'ella. Li vaig prometre que ho faria i ara no me'n puc desentendre, no la puc deixar a l'estacada. Sigues una mica raonable i fes el favor de creure'm, fes el favor d'entendre-ho i, pel que més vulguis, Eugenia, amor meu, no em martiritzis més.

EUGENIA: Molt bé, tens raó. No ho faré més. Perdona'm.

Reconec que m'he portat malament...

FULGENZIO: Calla, veure't així em destrossa.

EUGENIA: M'estimaràs sempre?

FULGENZIO: Preguntar, de vegades, és ofendre.

EUGENIA: T'ho pregunto perquè vull sentir-t'ho dir una altra vegada, a cada instant.

FULGENZIO: Sí, amor meu, ens estimarem eternament.

I seràs meva molt aviat.

EUGENIA: I es pot saber què esperes?

FULGENZIO: Que el meu germà torni.

EUGENIA: No ens podem casar sense ell?

FULGENZIO: És el meu únic parent.

EUGENIA: Prou que ho sé jo, per què ho vas allargant.

FULGENZIO: Ah sí? Per què?

EUGENIA: Perquè no vols donar un disgust a la teva cunyada.

FULGENZIO: Punyeta amb la cunyada! És inútil, parlar!

EUGENIA: Ara ho has dit: aquí no es pot parlar.

FULGENZIO: Però si sempre m'estàs provocant!

EUGENIA: T'agradaria que fos muda, oi?

FULGENZIO: No pots parlar sense desbarrar?

EUGENIA: Aquí l'únic que desbarra ets tu, insolent.

FULGENZIO: Molt bé, ara sabràs qui sóc.

EUGENIA: Ei! Hi ha algú, aquí?

FULGENZIO, *furiós*: No cridis ningú.

EUGENIA: Ets ben boig, tu.

FULGENZIO: Mira que me'n vaig.

EUGENIA: Doncs vés-te'n.

FULGENZIO: Mira que serà per sempre.

EUGENIA: Millor.

FULGENZIO: Oh, merda! Oh, merda! (*Surt corrents.*)

EUGENIA: És vida, això? És amor, això? No ho puc aguantar, no puc més. (*Surt.*)

ACTE SEGON

ESCENA PRIMERA

FLAMMINIA *i* RIDOLFO.

FLAMMINIA: Li demano excuses, senyor Ridolfo, per la llibertat que m'acabo de prendre. Perdoni, si l'he molestat.

RIDOLFO: Els seus desigs són ordres, per a mi.

FLAMMINIA: Quant fa que no ha vist Fulgenzio?

RIDOLFO: L'he vist aquí mateix, fa menys de dues hores.

Suposo que deuen haver fet les paus, Eugenia i ell.

FLAMMINIA: Mirí, amic meu, és com per no creure-s'ho ni morta. Havien fet les paus i, de cop, tornem-hi que no ha estat res. I Fulgenzio que se'n va donant un cop de porta, renegant com un carreter, que semblava que anés esperitat.

RIDOLFO: Fins quan ha de durar, això? S'estimen o no s'estimen?

FLAMMINIA: Estan enamoradíssims, però tant l'un com l'altra són molt perepunyetes. La meva germana és molt recargolada. Fulgenzio, un impulsiu, un intolerant i un arrauxat. Se'n podria escriure una bona comèdia.

RIDOLFO: I què puc fer per vostè, Flamminia?

FLAMMINIA: Li ho diré, amic meu. Jo tinc, de natural, un cor inclinat a procurar el bé dels altres, per poc que pugui. Sobretot, el de la meva germana, que és sang de la meva sang i que, tret d'algunes petites febleses, producte d'aquest amor, és una noia excel·lent. No m'agrada veure-la patir. Quan Fulgenzio se n'ha anat de la mala manera que li he dit, ella s'ha tancat a la seva habitació, s'ha posat a plorar com un magdalena i no hi ha hagut forma de calmar-la. Per això li demano, amic

Ridolfo, que es prengui la molèstia d'anar a buscar Fulgenzio i de convence'l amb bones paraules que vingui a consolar aquesta pobra noia; i digui-li que plora, que està desesperada, i convenci'l de ser una mica més humà, una mica més tolerant i, sobretot, li ho suplico, insinuï-li que no sigui rancuniós, que miri de superar tots els entrebancs i que no ajorni més el casament; i li prego que li digui també que la meva germana m'ha promès que des d'ara serà més assenyada, que no li donarà cap més disgust, que no tornarà a parlar d'aquella persona que ell ja sap; i digui-li també, si us plau...

RIDOLFO: A poc a poc, amiga meva, que amb tantes coses no seré capaç de recordar-ne cap.

FLAMMINIA: Torno a començar.

RIDOLFO: No seria més senzill que li digués que vingui?

FLAMMINIA: Sí. Però preferiria que ja l'hagués previngut...

ESCENA SEGONA

FABRIZIO, SUCCIANESPOLE, *amb un cistell, i els mateixos.*

FABRIZIO: Flamminia, prepara'm una camisa neta, que vaig suat de dalt a baix. (RIDOLFO *el saluda.*)

FLAMMINIA: Demani-ho a Lisetta, oncle. Ara mateix és a la seva habitació.

FABRIZIO, *adonant-se de RIDOLFO*: Ah, vostè per aquí, Ridolfo?

RIDOLFO: Però si fa un moment l'he saludat!

FABRIZIO: Perdoni'm. He caminat tant i m'he cansat tant que el cap encara em roda. Però he comprat tantes coses que ni un governador... No és veritat, Succianespole?

SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.

FLAMMINIA, *a FABRIZIO*: Vagi a canviar-se.

SUCCIANESPOLE, a FABRIZIO: Vaig tirant?

FABRIZIO: Espera.

SUCCIANESPOLE, a FABRIZIO: És que això pesa...

FABRIZIO: Espera. Deixa'm veure el pollastre. Miri. N'ha via vist mai, de pollastres com aquest? Deixa'm veure la vedella. Eh? Què me'n diu? No és digna d'una natura morta? No és increïble? Eh, la vedella que jo compro no la sap trobar ningú en aquest país. Amic Ridolfo, això és mantega pura, es desfà de mirar-la. Quedi's a dinar amb nosaltres, home.

RIDOLFO: Moltes gràcies, però...

FABRIZIO: No, no, insisteixo. Miri aquests cervellets de xai: no fan goig? Quin plat! Per llepar-se els dits! Els ha de tastar.

RIDOLFO: Li prego que m'excusi...

FABRIZIO: No em faci empenyar. I encara hi ha... encara... Ah! Els colomins! N'ha vist mai d'iguals? No sinyor i no sinyor. Aquests colomins me'ls crien especialment per a mi. Ja veurà quina salsa hi farà. Jo en persona, amb aquestes mans. O sigui que es quedarà a dinar.

RIDOLFO: És tan amable que no m'hi podré negar.

SUCCIANESPOLE, a FABRIZIO: Un moment.

FABRIZIO, *acostant-se-li*: Què vols, ara?

SUCCIANESPOLE, *fluix a FABRIZIO*: I els coberts?

FABRIZIO: És veritat. Tant li fa; a mi me'n poses uns de llautó; mira que et quedin bé a sota el tovalló, que no es noti gaire.

SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.

FABRIZIO: Au, corre. A treballar.

SUCCIANESPOLE: Sí sinyor. (*Inicia la sortida a poc a poc.*)

FABRIZIO: Vinga, cuita.

SUCCIANESPOLE: Sí sinyor. (*Igual.*)

FABRIZIO: Au, espavila't, home.

SUCCIANESPOLE: Sí sinyor. (*Igual, i surt.*)

FLAMMINIA: Pel que veig, oncle, el més calent encara és a l'aigüera.

FABRIZIO: Eh, no pateixis. Quan m'hi poso, en tres quarts faig menjar per a cinc-cents.

FLAMMINIA: Quina bestiesa!

FABRIZIO: Com qui diu, dona, com qui diu.

FLAMMINIA: I no es va a canviar?

FABRIZIO: Sí, ara mateix. On és Eugenia?

FLAMMINIA: A la seva habitació.

FABRIZIO: I el senyor comte?

FLAMMINIA: Mirant els quadres.

FABRIZIO: Ho entenc: no se'n sap avenir. Li he de presentar el nostre meravellós Ridolfo. Coneixerà un home important, amic Ridolfo: un peix gros; un d'aquells que fan tremolar el món. (A FLAMMINIA:) Corre, vés-lo a cridar.

FLAMMINIA: No cal. Ve cap aquí.

FABRIZIO, a FLAMMINIA: És un pou de ciència i un monstre de qualitats. Quedarà bocabadat.

ESCENA TERCERA

ROBERTO *i els mateixos, després* LISETTA.

ROBERTO: Les senyores s'han cansat de mi; les comprenc, han pensat que valia més deixar-me sol.

FABRIZIO: On és Eugenia? (A FLAMMINIA:) Corre, crida-la.

FLAMMINIA: Tinc altra feina jo, que cridar-la.

FABRIZIO: Uf! Quina mal educada. (Cridant:) Lisetta!

LISETTA: Què mana?

FABRIZIO: Digues immediatament a Eugenia que vingui de seguida.

LISETTA: I si em pregunta per què?

FABRIZIO: Digue-li que vingui, que una persona la vol veure i vol parlar amb ella.

LISSETTA: [Podria ser que el senyor Ridolfo li hagués de dir alguna cosa de part del senyor Fulgenzio. Si és així, la cridaré.] (*Surt.*)

FLAMMINIA, *flaix a* RIDOLFO: Vagi a veure Fulgenzio i faci'l venir, i digui-li tot el que li he dit.

RIDOLFO: [Això sí me'n recordo.] Amb el seu permís, senyor Fabrizio.

FABRIZIO: Què? Se'n va? No m'ha promès que es quedava?

RIDOLFO: Tornaré a l'hora de dinar.

FABRIZIO: L'espero. No seurem a taula sense vostè. Senyor comte, aquest és el millor procurador de Milà, el lletrat més important d'Itàlia, l'espasa més brillant del regne de la jurisprudència.

ROBERTO: És un plaer.

RIDOLFO: L'amistat fa que el senyor Fabrizio em dediqui elogis excessius.

FABRIZIO: Hi té algun plet, a Milà, el senyor comte?

ROBERTO: En tenia un, més aviat, però estem arribant a un acord amb la part contrària per acabar-lo amistosament.

FABRIZIO: No, no ho acabi amistosament. Posi's a les mans del senyor Ridolfo, el rei dels tribunals; segur que guanya.

ROBERTO: Però jo ja en tinc, d'advocats.

FABRIZIO: Advocats! Advocats! Són tots uns ignorants. Aquest és l'advocat, i tots els altres van a l'infern de dos en dos. Cregui'm, posi's a les seves mans. Senyor Ridolfo, vagi a casa del senyor comte, que l'informin i que li passin l'expedient.

RIDOLFO: Però si ha arribat a un acord...

FABRIZIO: No n'hi ha d'haver, d'acord. El senyor comte reclama els seus serveis; i vostè, qui creu, senyoria, que té al davant? El primer aristòcrata de l'Estat romà, amb

autoritat absoluta sobre grans territoris, conegut a tot Europa i apreciat i venerat per polítics i potentats.

ROBERTO: Prou, prou, senyor Fabrizio. No em posi en ridícul.

FABRIZIO: Parlo amb un gran respecte. Sé què dic, i la veritat ha de ser dita.

FLAMMINIA, *a* RIDOLFO: Corri, s'està fent tard.

RIDOLFO, *a* FABRIZIO: Amb el seu permís. Tornaré aviat.
(*Surt.*)

ESCENA QUARTA

FLAMMINIA, FABRIZIO *i* ROBERTO, *i després* SUCCIANESPOLE.

FABRIZIO, *a* ROBERTO: Un gran professional! Un gran professional! En quedarà satisfet.

ROBERTO: [Potser sí que es pensa que tornaré a pledejar per donar-li un gust.]

FLAMMINIA: Oncle, encara no s'ha anat a canviar?

FABRIZIO: Ja em canviaré. Ara vaig a la cuina, a treballar pel nostre convidat, el senyor comte d'Otricoli. Digui: li agrada al senyor comte la salsa verda?

ROBERTO: Sí, m'agrada.

FABRIZIO: Així, salsa verda per al senyor comte. Digui: li agrada al senyor comte l'estofat?

ROBERTO: Sí, moltíssim.

FABRIZIO: Molt bé, doncs estofat per al senyor comte, Succianespole.

SUCCIANESPOLE: Sinyor.

FABRIZIO: Estofat i salsa verda per al senyor comte.

SUCCIANESPOLE: Sí sinyor. (*Surt.*)

FABRIZIO: Succianespole és un home amb talent. No és per presumir, però de criats com ell ja no se'n troben.

Fidel, atent, sol·lícit, puntual, gran cuiner, gran comprador: el sùmmum del gremi.

ESCENA CINQUENA

EUGENIA *i els mateixos.*

EUGENIA, *trista*: Què vol, oncle?

FABRIZIO: Que t'estiguis aquí, fent companyia al senyor comte.

EUGENIA: No hi és el senyor Ridolfo? [Si ho arribo a saber, no vinc.]

ROBERTO: La meva companyia no és gaire del gust de la seva neboda.

FABRIZIO: Ei, què diu? Per a ella és un plaer, un honor, una delícia. Seguí. Una cadira per al senyor comte. (*Porta una cadira a ROBERTO.*) I ara, dues cadires per a les meves simpàtiques nebodes. (*Porta les cadires.*) Passeu-vos-ho bé, divertiu-vos, que jo me'n vaig a fer de cuiner. Què sóc, jo? El cuiner del senyor comte. (*Surt.*)

ESCENA SISENA

FLAMMINIA, EUGENIA, ROBERTO, *asseguts.*

ROBERTO: Sempre és tan jovial, el senyor Fabrizio?

FLAMMINIA: Vostè és massa amable. Hauria de dir tan exagerat.

EUGENIA, *sempre amb aire trist*: És bona persona, però tot i així, quan es dispara en fa un gra massa.

ROBERTO, a FLAMMINIA: Què li passa a la senyora Eugènia, que sembla trista?

FLAMMINIA: No ho sé, deu tenir els seus motius.

EUGENIA: Explica'ls-hi clarament, si ho vol saber. No tinc per què amagar una veritat que no té res de vergonyosa. Estic enamorada, senyor, de l'home que ha de ser el meu marit. Li he donat un disgust, i tant de bo que mai no ho hagués fet, i no estaré contenta fins que no fem les paus. [Així no em molestarà més amb les seves impertinències.]

FLAMMINIA: Ha vist quin bon caràcter té la meva germana? La sinceritat no té preu.

ROBERTO: M'agrada tant la veritat en llavis d'una noia, i estic tan poc avesat a sentir-la, que l'adoraré i l'estimaré per sempre més.

EUGENIA, *seriosa*: Li agraeixo la seva bona disposició, però lamento no estar en condicions de correspondre.

ROBERTO: Tot i així, esperaré.

EUGENIA: I es pot saber què esperarà?

ROBERTO: Un canvi sobtat de la fortuna, que sempre és possible; n'hi ha centenars d'exemples. Qui ho sap? Fins i tot els grans amors estan subjectes a les seves pròpies peripècies, i quan dues coses estan extremadament juntes no poden fer altra cosa que separar-se i allunyar-se. En el cas que mai el seu futur marit no estigués a l'alçada que espera, ja coneix els meus veritables sentiments.

FLAMMINIA: Això no és cap disbarat, senyor comte. La seva declaració no perjudica ningú, ni tan sols Fulgenzio, i mai no podem preveure el desenllaç de res. [M'agradaria veure tothom content.]

EUGENIA: Per a mi, no hi ha cap altre desenllaç possible. O de Fulgenzio, o de ningú.

ROBERTO: Així ho ha de voler, i m'agrada que ho digui; però vagi a saber.

EUGENIA: No voldria que em portés malastrugança.

ROBERTO: No, senyora, no m'interpreti malament.

FLAMMINIA, *a* EUGENIA: És una persona com cal, el senyor comte. (*A ROBERTO:*) L'ha d'entendre. Parla així perquè està enamorada.

ROBERTO, *a* EUGENIA: És el millor que li pot passar. Però alegrí una mica aquesta cara. Jo no la importunaré més. Divertim-nos; parlem de coses frívoles.

EUGENIA: Impossible, senyor; tinc el cor massa adolorit.

ESCENA SETENA

LISSETTA *i els mateixos.*

LISSETTA, *a* EUGENIA: Senyora, he vist venir el senyor Fulgenzio.

EUGENIA: Com l'has vist?

LISSETTA: Des de la finestra.

EUGENIA: Anava sol?

LISSETTA: Parlava amb el senyor Ridolfo.

EUGENIA: T'ha semblat enfadat?

LISSETTA: A mi m'ha semblat de bon humor, si més no per la manera de caminar.

EUGENIA: Encara bo! Ridolfo el deu haver calmat. Ha fet bé, Flamminia, de recórrer-hi.

ROBERTO, *fluix a* FLAMMINIA: Li passa alguna cosa, a la seva germana?

FLAMMINIA, *fluix a* ROBERTO: Em sembla que ell acaba d'arribar.

EUGENIA, *amb un somriure*: Flamminia.

FLAMMINIA, *a* EUGENIA: Ha vingut?

EUGENIA, *igual*: Sí.

ROBERTO, *a* EUGENIA: Quin descans, veure-la somriure.

FLAMMINIA, *a* EUGENIA: L'ha vist, Lisetta?

EUGENIA: Sí. I està de bon humor. No és veritat, Lisetta?

LISETTA: Una veritat com un temple.

ROBERTO: Fa enveja, un amor com aquest.

ESCENA VUITENA

FULGENZIO *i els mateixos.*

FULGENZIO, *que ha entrat i queda sorprès en veure* ROBERTO:
[Qui és aquest?]

FLAMMINIA: Entri, senyor Fulgenzio. Aquest senyor acaba d'arribar a Milà. (*A ROBERTO:*) No és cert? És amic del nostre oncle i torna a marxar immediatament. (*A ROBERTO:*) No és cert?

ROBERTO: Sí senyora, serà tal com digui.

FULGENZIO, *seriós*: Molt de gust.

EUGENIA, *alegre*: El senyor Fulgenzio sempre es fa desitjar.

FULGENZIO, *simulant indiferència*: És massa honor. Jo no mereixo ser desitjat.

FLAMMINIA, *a* FULGENZIO: Segui.

FULGENZIO: Moltes gràcies. (*Agafa una cadira i la porta al costat de FLAMMINIA.*)

EUGENIA, *a* LISETTA: Porta una cadira aquí, Lisetta. (*A FULGENZIO:*) Per què no vens a seure al meu costat?

FULGENZIO: Gràcies. Aquí jaestic bé.

EUGENIA, *amb alegria a* FULGENZIO: Vine. Amb el permís d'aquest senyor, t'he de dir una cosa.

FULGENZIO, *fingint alegria*: Ja tindràs temps.

EUGENIA, *amb alegria*: Qui té temps no cal que l'esperí.

FULGENZIO: Veig que estàs molt contenta, avui. [Contenta quan joestic furiós.]

ROBERTO: S'ha posat contenta quan vostè ha arribat, amic meu.

FULGENZIO, *senos*: Quan jo he arribat?

ROBERTO: Sí, i l'envejo perquè té la sort de posseir un tresor així.

FULGENZIO: Acaba d'arribar i ja està tan ben informat?

EUGENIA: Et molesta que sàpiga que ens estimem?

FULGENZIO: No. No em molestaria si fos veritat.

EUGENIA: Per part meva, ho és. Però si no estàs en condicions de confirmar-ho...

ESCENA NOVENA

FABRIZIO, *amb davantal de cuina, i els mateixos*.

FABRIZIO: Flamminia.

FLAMMINIA: Oncle? Quina fila!

FABRIZIO: Que saps on és, el sucre?

FLAMMINIA: Sí, oncle; al damunt de l'armari de la meva habitació.

FABRIZIO: Vull fer-li un platet que es lleparà els dits, senyor meu. Oh, perdoni, senyor Fulgenzio; l'he pres pel senyor Ridolfo. Bravo; m'alegro que hagi vingut, serà un gran plaer per a mi que es quedi a dinar amb nosaltres.

FULGENZIO: Moltes gràcies, senyor...

FABRIZIO: Senyor comte, ¿li sembla bé que aquest honrat ciutadà dini amb nosaltres? És una perla, miri, val tot l'or que pesa.

ROBERTO: Senyor, a casa seva hi mana vostè.

FABRIZIO: Ah, no; mentre el senyor comte sigui a Milà, a casa meva hi mana el senyor comte.

FULGENZIO, *a* FABRIZIO: I s'hi estarà gaire el senyor comte, a Milà?

FABRIZIO: Oh sí, una bona temporada. Ha vingut per un plet que li porta el gran, el cèlebre senyor Ridolfo.

FULGENZIO: [I les senyores m'han donat a entendre que se n'anava de seguida. Les mentides no es diuen perquè sí.]

FABRIZIO, *a* ROBERTO: Senyor comte, tinc una mica de feina i no puc estar per vostè tota l'estona. Aquest senyor li farà companyia. És l'home de lletres més important d'Europa. Ha fet els millors elogis de la més pura, puríssima essència dels més conspicus ciutadans. Entén de tot, especialment de pintura. Ja ha vist la meva modesta pinacoteca?

ROBERTO: Sí senyor, l'he vista i l'he admirada.

FABRIZIO: Però amb dues hores no es pot veure pas tot.

FULGENZIO, *a* FABRIZIO: Fa dues hores que és aquí, el senyor comte?

FABRIZIO: Sí, és clar que sí; m'ha vingut a dedicar tot el seu temps.

FULGENZIO: [I m'han dit que acabava d'arribar! No es pot dir que prenguin gaires precaucions. Diuen mentides descarades.]

FABRIZIO: Avui, senyor Fulgenzio, tindrà l'honor de dinar amb la primera figura de l'aristocràcia, amb la primera estrella italiana, amb el cavaller més ric de la nostra època.

ROBERTO: [I vinga ensabonar.]

FULGENZIO: Senyor meu, em sembla que no podré correspondre a la seva amabilitat.

FABRIZIO: Què diu?

FULGENZIO: Realment no puc.

FABRIZIO: Au, vinga.

FULGENZIO: És impossible.

FABRIZIO: Però jo ho vull. Aquí mano jo... No, aquí no mano jo, aquí hi mana el senyor comte, i el senyor comte li pregarà que es quedi a dinar.

ROBERTO, *a* FABRIZIO: Senyor, si no pot o no vol, per què l'hem de forçar?

FULGENZIO: [Aquest no vol que em quedi; no vol moros a la costa.]

EUGENIA: [És evident que no vol dinar amb mi. No en té gens de ganes, pel que sembla.]

FABRIZIO: Au, senyor Fulgenzio, faci una heroïcitat.

FULGENZIO: [Em sorprèn que Eugenia no em demani que em quedi. Senyal que no en té ganes.]

FLAMMINIA: M'estranya, senyor Fulgenzio, que es faci pregar tant.

FULGENZIO: Em faria pregar menys si no em fes por molestar algunes persones.

EUGENIA: Quina excusa! Digui que no es vol quedar perquè té pressa per tornar a casa, per no deixar sola la seva cunyada. Vet aquí el perquè. I ben fet que fa, oncle. No l'obligui a donar un disgust a aquella pobra dona.

FULGENZIO: [Sí: intenta acusar-me a mi perquè no pugui acusar-la jo.]

EUGENIA: [Se l'ha hagut d'empassar. El conec. Així m'agrada.]

FLAMMINIA: [Si fos filla meva, li clavaria dos bolets.]

FABRIZIO: Au, senyor Fulgenzio, que vull tornar a la cuina consolat amb un magnífic sí.

FULGENZIO: Per demostrar que algú s'equivoca, acceptaré la seva amable invitació.

FABRIZIO: Bravo!

EUGENIA: [Quina alegria.]

FLAMMINIA: Visca el senyor Fulgenzio!

FABRIZIO: Però fem les coses bèn fetes. Senyor Fulgenzio, la meva neboda Eugenia li vol demanar una gràcia.

EUGENIA: [Què dimonis deu voler dir?]

FULGENZIO: Jo no sóc digne de servir-la.

FABRIZIO: Au, vinga, què passa? Ens coneixem. La meva neboda Eugenia li prega, li suplica que vagi ara mateix a casa seva, que agafi la senyora Clorinda, la seva cunyada, i la porti aquí perquè dini amb nosaltres.

FULGENZIO: Segur que m'ho demana, això?

EUGENIA: A mi no se m'hauria acudit mai una bestiesa així

FABRIZIO: Bestiesa, dius?

EUGENIA: Sí. Li sembla correcte molestar una senyora a aquestes hores?

FABRIZIO: Què tenen de mal, aquestes hores? Té temps de sobres per vestir-se, empolstrar-se i venir passejant.

FLAMMINIA: [Ni fet expressament.]

EUGENIA: Prou. Que hi vagi, si vol.

FABRIZIO, a EUGENIA: Demana-li.

EUGENIA: Oh, això sí que no.

FABRIZIO, a FULGENZIO: Doncs li demano jo.

FULGENZIO: Dispensi. Estic segur que la meva cunyada no voldrà.

EUGENIA: [És clar que diu que no voldrà; perquè sap que no em pot veure ni en pintura.]

FABRIZIO: Provem-ho, vagi a dir-li en nom meu.

FULGENZIO: De cap manera, senyor. Perdoni, però no hi vaig.

FABRIZIO: Vol que dini sola? Això no està gens bé.

FULGENZIO: Valdrà més que no em quedi ni jo.

EUGENIA: Sí, valdrà més que vagi amb ella, a fer-li companyia; deixi que se'n vagi.

FULGENZIO: [M'agafarà un atac, és prodigiosa.]

FLAMMINIA: [Però Verge santa! S'han begut l'enteni-ment!]

FABRIZIO: Au, vinga, deixem-ho córrer. [Ho faré jo mateix. Aniré a convidar-la.] Succianespole.

ESCENA DESENA

SUCCIANESPOLE *i els mateixos.*

SUCCIANESPOLE, *amb unes tovalles a la mà*: Sinyor.

FABRIZIO, *a SUCCIANESPOLE*: Emporta't aquest davantal, que ara torno; i escolta: afegeix alguna cosa per a dues persones més.

SUCCIANESPOLE, *a FABRIZIO*: I els coberts?

FABRIZIO: Ai cony! I ara què fem?

SUCCIANESPOLE: I ara què fem?

FABRIZIO: Empesca-te-les.

SUCCIANESPOLE: Ens queden els de llautó.

FABRIZIO: Idiota! I la reputació? Calla, ja ho tinc. Vet aquí què faré: li demanaré a la senyora Clorinda que me'n deixi un parell. És una dona molt amable, no sap dir que no a ningú. Et sembla bé?

SUCCIANESPOLE: Sí sinyor.

FABRIZIO: Doncs au, a treballar.

SUCCIANESPOLE: Sí sinyor. (*Surt.*)

FABRIZIO: Amb el permís de la concurrència.

FLAMMINIA: On va, oncle?

FABRIZIO: Succianespole s'ha descuidat de comprar una cosa. Hi vaig jo i torno de seguida. Sóc únic, en matèria de recursos. Hi faria un bon paper, a la cort; secretari, primer ministre. Qui sap? Encara puc donar molta guerra. (*Surt.*)

ESCENA ONZENA

FLAMMINIA, EUGENIA, FULGENZIO i ROBERTO.

ROBERTO: Més que una casa, sembla un teatre, això.

EUGENIA: Em sap greu que avui t'hagis de sacrificar.

FULGENZIO: I a mi em sap greu que el meu sacrifici sigui tan mal acceptat.

ROBERTO, *a* FULGENZIO i EUGENIA: Amics meus, l'amor no es nodreix de desdeny, sinó de paraules dolces.

FLAMMINIA, *a* ROBERTO: Bravo, digui'ls alguna cosa, que no estiguin sempre com gat i gos.

FULGENZIO: Seria més afortunat si tingués els mèrits del senyor comte.

ROBERTO: Jo no en tinc cap, de mèrit; però li asseguro que si a mi m'estimés una dona com aquesta, em consideraria afortunat.

FULGENZIO: I què el priva de ser afortunat?

ROBERTO: Jo no faig males passades a ningú.

FULGENZIO: Si ho diu per mi...

EUGENIA, *a* ROBERTO: Si ho diu per ell, renuncia a mi per sempre.

FULGENZIO: Ella interpreta els meus sentiments en la mesura de les seves inclinacions.

FLAMMINIA: El senyor comte no té la intenció d'interrompre el curs dels vostres amors.

FULGENZIO: És clar: ha arribat fa un moment i torna a marxar ara mateix.

FLAMMINIA: Jo he dit...

EUGENIA: Ei, deixa'l dir. No saps de quina pasta és fet? Només vol baralla.

FULGENZIO: I tu només vols veure'm fer bestieses. Però aquest gust no te'l penso tornar a donar mai més. He

decidit que no em tornaràs a fer bullir la sang. Senyor comte, d'on ve, ara, si no és indiscreció?

ROBERTO: De Roma.

FULGENZIO: I què n'opina, d'aquesta gran ciutat?

ROBERTO: Esplèndida, magnífica, plena de meravelles.

FLAMMINIA: A nosaltres, no ens interessa gens, Roma.

EUGENIA: Deixa-li dir; deixa que es diverteixi.

FULGENZIO: M'han dit que a Roma hi ha les dones més guapes del món, és veritat?

ROBERTO: Sí, és veritat; tenen un atractiu extraordinari.

FULGENZIO: Són tan tossudes com les milaneses?

FLAMMINIA, a FULGENZIO: Perdoni, però això...

EUGENIA, a ROBERTO: I a Roma també hi ha homes tan mal educats?

ROBERTO: Au, au, no es deixi arrossegar pel despit.

FULGENZIO: M'estan agafant ganes d'anar-hi, a Roma.

EUGENIA: Vés-hi, que es faran un tip de riure quan et vegin.

FULGENZIO: Em sembla que fa molta calor; avui. (*S'aixeca aparenyant indiferència, però és evident que tremola.*)

FLAMMINIA, a ROBERTO: Senyor comte, li voldria demanar un favor.

ROBERTO: Digui.

FLAMMINIA: Faci veure que té una urgència. Vagi a fer un tomb.

ROBERTO, a FLAMMINIA: Sí, té raó, deixem-los sols. (*A EUGENIA:*) Recordi que el món dóna moltes voltes. Amb el seu permís. (*Surt.*)

ESCENA DOTZENA

FLAMMINIA, EUGENIA i FULGENZIO.

FULGENZIO: Què ha volgut dir?

FLAMMINIA: Vagi a saber. No li faci cas. Nosaltres tampoc n'hi fem. Eugenia no el pot veure.

FULGENZIO: Ni jo.

FLAMMINIA: Vostè sempre tan malpensat, Fulgenzio.

EUGENIA: Val més que callis, Flamminia, perquè es començarà a enfilar per les parets.

FULGENZIO: Oh, no pateixis. No hi ha perill. He canviat de sistema: m'he tornat pacífic. Ara m'ho prenc tot amb molta calma.

FLAMMINIA: Doncs vinga: porti's bé. La meva germana, pobra noia, se l'estima de veritat, cregui'm. L'he vista plorar...

EUGENIA, a FULGENZIO: No és cert. No te la creguis. Ho diu per dir.

FLAMMINIA: I es pot saber a què ve, aquesta escena, ara? És absurd. Me'n vaig a fer el compliment al comte. (*Fluix a EUGENIA:*) Eugenia, tingues seny. (*Fluix a FULGENZIO:*) Tingui una mica de consideració, Fulgenzio. (*A tots dos:*) Pobres enamorats! (*Surt.*)

ESCENA TRETZENA

FULGENZIO i EUGENIA.

FULGENZIO, *passejant*: [Per mi, s'ha acabat.]

EUGENIA: [Valdria més que em lligués una pedra al coll i em tirés de cap al riu.]

FULGENZIO, *igual*: [És evident que s'ha cansat de mi.]
EUGENIA: [Aquest home no té cor.]
FULGENZIO, *igual*: [M'hi jugaria el cap que el comte li fa gràcia.]
EUGENIA: [Ja n'hi ha prou! Qui la fa la paga.]
FULGENZIO, *igual*: [Cal estar sonat per perdre el temps i la salut així.]
EUGENIA: [Fins i tot un cec se n'adonaria, que n'està més de la cunyada que de mi.]
FULGENZIO, *igual*: [De primer serà dur, però acabaré oblidant-lo, aquest amor absurd.]
EUGENIA: [Si ara em tracta així, imagina't quan estiguem casats.]
FULGENZIO, *igual*: [Faré un viatge per distreure'm.]
EUGENIA: [Se li veu a la cara, que és un cínic.]
FULGENZIO, *igual*: [És possible que no em digui res?]
EUGENIA, *marxant*: [Què se m'hi ha perdut, a mi, amb aquest papallona? Val més que me'n vagi.]
FULGENZIO: Adéu. Que hi hagi sort.
EUGENIA, *girant-se*: Igualment.
FULGENZIO: Au, no t'entretenguis, que el sangblava t'espera.
EUGENIA: Au, vés a dir a la cunyada que no dinaràs amb ella.
FULGENZIO, *arborant-se*: [Malparida!]
EUGENIA: Per què no li vas a demanar permís per quedar-te aquí?
FULGENZIO, *igual*: [Fica't la llengua al cul!]
EUGENIA: És clar que no deus voler que ho sàpiga, la cunyadeta, que dinaràs aquí: podries tenir problemes.
FULGENZIO, *igual*: [Te l'estàs guanyant.]
EUGENIA: No, no voldria que li donessis un disgust, pobre dona.
FULGENZIO, *encès*: Ja n'hi ha prou, de cunyada! M'has sentit?

EUGENIA: Vaja! Al senyor li he tocat el voraviu!

FULGENZIO: [Això és massa!] (*Es treu el mocador de la butxaca.*)

EUGENIA: No pateixis, et deixaré tranquil.

FULGENZIO *mossega el mocador.*

EUGENIA: Lamento que hakis perdut el temps amb una noia tan eixelebrada com jo.

FULGENZIO *continua mossegant el mocador.*

EUGENIA: Ara podràs fer realitat els teus somnis.

FULGENZIO, *d'amagat, es treu un ganivet de la butxaca.*

EUGENIA, *esverada en veure el ganivet*: Fulgenzio!

FULGENZIO: Què vols, ara?

EUGENIA: Què hi tens, a la mà?

FULGENZIO: No res.

EUGENIA: Ensenya-m'ho.

FULGENZIO: Et dic que no hi tinc res.

EUGENIA: Ja n'hi ha prou de criaturades.

FULGENZIO, *marxant*: És un gran plaer, haver-te conegut.

EUGENIA: Espera.

FULGENZIO: Necessites res?

EUGENIA: Què hi tens, a la mà?

FULGENZIO, *ensenyant la mà buida*: A la mà?

EUGENIA: T'he dit que ja n'hi ha prou, de numerets.

FULGENZIO: Quins numerets, eh, quins numerets? No més en fas tu, aquí, de numerets. Jo no en faig cap.

EUGENIA: Deixa el ganivet.

FULGENZIO: No sé de què parles.

EUGENIA: Au, vinga. No em facis enfadar més i dóna-me'l. (*Se li acosta per agafar-lo.*)

FULGENZIO: I per què et penses que el vull?

EUGENIA: No ho sé.

FULGENZIO: Per pelar una poma.

EUGENIA, *entendrint-se*: Fulgenzio.

FULGENZIO, *irritat*: Deixa'm estar.

EUGENIA: Fulgenzio.

FULGENZIO: Deixa'm estar.

EUGENIA: T'ho prego, per compassió.

FULGENZIO, *igual*: Aquí no hi ha ni prec, ni amor, ni compassió.

EUGENIA: Escolta'm un moment, almenys.

FULGENZIO, *furiós*: Què m'has de dir?

EUGENIA: Només un moment.

FULGENZIO, *igual*: Doncs vinga.

EUGENIA: Però calma't primer, si vols que parli.

FULGENZIO, *sospirant irritat*: Ah!

EUGENIA: Dóna'm el ganivet.

FULGENZIO: Això sí que no.

EUGENIA: T'ho demano, si no per l'amor que sents per mi, almenys pel que has sentit.

FULGENZIO: Ah! (*Deixa caure el ganivet. EUGENIA l'agafa d'una revolada i el llença lluny.*)

EUGENIA: Tan odiosa et sóc, que t'estimes més morir que fer-me feliç?

FULGENZIO: Sí, m'estimo més morir que veure't als braços d'un altre home.

EUGENIA: Però com pot ser que et passin pel cap idees tan indignes de tu i de mi? Jo, estimar un altre home? Jo, als braços d'algú que no siguis tu, el meu únic amor, el meu únic tresor, la meva vida? Això mai. Això mai. Abans morta.

FULGENZIO: M'ho puc creure?

EUGENIA: Que em mori ara mateix, si no és veritat.

FULGENZIO: Doncs per què tanta familiaritat amb aquest desconegut? Per què tantes confiances? Per què li ha-

vies d'explicar els nostres problemes? I per què la teva germana m'ha dit que tot just acaba d'arribar i que se'n va de seguida? Per què aquestes mentides? No ha de semblar-me sospitós, tot això?

EUGENIA: Ah, Fulgenzio, aquí l'única cosa sospitosa és la poca confiança que tens en mi. Ho trobo francament ofensiu: ¿quina familiaritat he tingut amb aquest home, tret de donar-li conversa per complaure el meu oncle? Em retreus que hagi parlat davant seu del meu amor per tu? Més aviat, t'hauria d'agradar. Senyal que t'estimo de veritat i que no vull que cap altre home es faci cap mena d'illusió. La meva germana et coneix i tot el que fa o diu és pel nostre bé. Ets tu, el desconfiat; i aquesta és la raó de tots els mals. Per què has de sospitar de mi? No te n'he donat proves, del meu amor? Em trobes massa freda? No en tens prou, amb les meves llàgrimes i amb el meu sofriment? Pateixo, sí, però només perquè t'estimo. I de vegades et faig patir, ja ho sé, però perquè t'estimo massa. Fulgenzio, amor meu, no et faré patir més. Tu no em deixaràs i jo sempre seré teva. Pots trobar una dona més divertida, més rica, més atractiva que jo, però no pas més tendra ni més fidel. Si no t'agrada veure'm, em tornaré invisible, però conserva'm en el teu record. Sigues feliç, vida meva, encara que no sigui amb mi. Encara que no siguis meu... t'ho juro, sí... jo seré teva mentre visqui, tendrament teva, amor.

FULGENZIO: Perdona'm, amor meu. T'ho prego. (*S'agenolla als peus d'EUGENIA, i tots dos queden en silenci.*)

ESCENA CATORZENA

FABRIZIO, CLORINDA *i els mateixos.*

FABRIZIO: La senyora Clorinda!

FULGENZIO: I què dirà, ara, el teu oncle?

FABRIZIO *i CLORINDA es queden una mica enrera, sorpresos.*

EUGENIA: [S'ha quedat blanc. Li sap greu que l'hagi vist així.]

CLORINDA: [Pobre Fulgenzio! Em sap greu haver-lo sorprès en un moment així. Ah, l'amor! Quan penso que el meu marit feia el mateix per mi!]

FABRIZIO: Eugenia, què ha passat? Que potser no es troba bé?

EUGENIA: A mi em sembla que sí; però que contesti ell.

FABRIZIO, *a* FULGENZIO: Es troba malament?

FULGENZIO: Oh, sí, una mica marejat: he perdut l'equilibri, ja ho ha vist. [Val més que no ho sàpiga.]

EUGENIA: [No vol que se n'adoni la cunyada.]

FABRIZIO: I ara es troba millor?

FULGENZIO: Una mica millor.

FABRIZIO: Doncs de seguida estarà bé. Vaig a buscar un meravellós i extraordinari xarop especial del famosíssim, celebèrrim doctor Cosmopolita. (*Surt.*)

ESCENA QUINZENA

EUGENIA, CLORINDA i FULGENZIO.

CLORINDA, a EUGENIA: Lamento haver vingut a molestar-la. El senyor Fabrizio, amb la seva amabilitat, m'hi ha forçat, per dir-ho així.

EUGENIA: Ja veig que vostè només és amable si l'obliguen.

FULGENZIO: [Oh, no! Això es torna a posar negre.]

CLORINDA: És injusta amb mi, Eugenia. Ha de saber que jo li tinc tota la consideració i el respecte que es mereix. Però, d'ençà que el meu marit és fora, no he sortit de casa.

EUGENIA: Ni una tarda, per casualitat?

CLORINDA: Ah, sí, he sortit una tarda amb el meu cunyat. No li ho ha dit?

EUGENIA: No, no me n'ha dit res. No me les fa, aquestes confidències.

CLORINDA: Això no està gens bé, cunyat. Quan s'estima, es diu tot.

EUGENIA: Què passa, Fulgenzio, se'ns ha menjat la llengua el gat?

FULGENZIO: No passa res, Eugenia. [Calma, calma.]

EUGENIA: A casa també és tan reservat?

CLORINDA: No, més aviat extrovertit.

EUGENIA: Ja ho veig, sóc jo qui el fa tornar antipàtic. És aquí que es deprimeix.

FULGENZIO: No es pot dir que sempre hagi estat així.

EUGENIA: És cert que no fa gaire. Abans, amb mi no s'hiavorria.

CLORINDA: I en canvi, quan parla de vostè sembla molt enamorat.

EUGENIA: Juga, a casa?

CLORINDA: Sí, de tant en tant.

EUGENIA: I aquí crida, m'insulta, m'amenaça amb ganivets. [On ha anat a parar aquest ganivet, que li vull tornar ara mateix?] (*Busca el ganivet.*)

CLORINDA, *fluint a* FULGENZIO: Per què li fas aquestes coses?

FULGENZIO, *protegint-se d'*EUGENIA: Perquè... perquè... Ara no t'ho puc explicar.

EUGENIA: Secretets, ara? No teniu prou temps, a casa, per fer-vos confidències? Heu de venir aquí a fer manetes, ara? Són ganes de provocar. (*Surt.*)

CLORINDA: Què insinua?

FULGENZIO: Per què havies de venir, estúpida! (*Surt corrents darrera* EUGENIA.)

CLORINDA: Què significa això? El meu cunyat em tracta d'estúpida! Eugenia, gelosa de mi! Ho considero un insult. Per sort, el meu marit està a punt d'arribar. Què faig? Em quedo? Marxo? La prudència aconsella comportar-se amb naturalitat. Amb els altres serà fàcil, però amb el mal educat de Fulgenzio no podré. (*Surt.*)

ACTE TERCER

ESCENA PRIMERA

LISSETTA i TOGNINO.

LISSETTA: Això és un dinar de bojos!

TOGNINO: I no puc endevinar per què.

LISSETTA: La senyora Clorinda i el senyor Fulgenzio deuen estar de morros.

TOGNINO: La meva mestressa és de molt bona pasta. Amb el seu marit, tot va com una seda; i amb el seu cunyat, s'estimen com germans.

LISSETTA: I aquest sentiment tan pur i aquesta bona correspondència treuen de polleguera la senyora Eugenia.

TOGNINO: Me n'he adonat aquest matí, quan ella m'ha fet cantar per saber què fan i què no fan. I jo he xerrat pels descosits, sense pensar-me ni un moment que pogués estar gelosa d'una cunyada.

LISSETTA: No és veritat que estigui gelosa.

TOGNINO: Ah, no? Doncs què és?

LISSETTA, *picallosa*: Les deferències del senyor Fulgenzio amb la senyora Clorinda no la molesten pas perquè ella es pensi que ell n'està enamorat, sinó perquè voldria tenir l'exclusiva de les seves atencions, voldria ser l'única i no pot sofrir que l'home que estima dediqui ni un instant a qualsevol altra ànima vivent. Ella el voldria sempre aquí, el voldria sempre al seu costat. Li fa por que les atencions amb la cunyada robin al senyor Fulgenzio el temps que hauria de dedicar-li a ella; s'imagina que li omplirà el cap amb coses que no li seran gens favorables. Sap que no té gaire dot i li fa ràbia que la senyora Clorinda hagi aportat una fortuna al seu matrimoni. Tem que el senyor Fulgenzio l'admiri i la consi-

deri encara més per aquesta raó i que, a ella, la menyspreï per la seva pobresa. Nosaltres, les dones, per si no ho saps, acostumem a ser ambicioses. Tenim t'írria a les que són o poden més que nosaltres. Totes voldríem ser l'única dona apreciada, l'única estimada i adorada, especialment si un home se'ns declara, i tot ens fa ombra; i, qui més qui menys, dubta, sospita, pateix. Vet aquí les causes de l'aprensió de la meva mestressa: amor, temor, vanitat i sospita.

TOGNINO: I d'aquestes passions, ¿quina és la dominant al cor de la senyora Eugenia?

LISSETTA: Oh, l'amor, l'amor! Si no estimés tant, no seria ni tan desconfiada ni tan repelosa. La pretensió de ser l'única prové de l'amor: què li importaria, a ella, que el senyor Fulgenzio anés al darrera de la cunyada si ella no estés d'ell i no pensés que ell també l'estima?

TOGNINO: Però fins quan duraran aquests deliris?

LISSETTA: Fins que el senyor Fulgenzio es casi amb ella.

TOGNINO: I per què no s'hi casa?

LISSETTA: Tinc entès que no ho pensa fer fins que no torni el seu germà.

TOGNINO: Em sembla que això serà aviat. Per la carta que ha arribat aquest matí, em fa l'efecte que ja no deu ser gaire lluny.

LISSETTA: Espero que parin de fer-se mala sang. T'asseguro que, de les extravagàncies de la senyora Eugenia, jo també me'n ressentixo.

TOGNINO, *escoltant*: Em sembla que passa alguna cosa.

LISSETTA: Ja són als licors. Això es pot disparar.

TOGNINO: Què deuen dir? El meu amo em té sempre amb l'ai al cor.

LISSETTA: Espera. No cal que hi anem. Des d'aquí es pot veure tot. (*S'acosta a la porta i mira pel forat del pany.*)

TOGNINO: [El senyor Fulgenzio s'encén massa de pressa.]

LISSETTA, *a la porta*: Redéu...! No se'n fan pas, de compliments. Es diuen el nom del porc.

TOGNINO, *acostant-se a la porta*: No m'ho vull perdre.

LISSETTA: Mira. Em temo que això s'acabarà molt malament.

TOGNINO, *mirant*: Ho veig fotut. La senyora Clorinda plora.

LISSETTA, *corrent cap a la porta*: Dius que plora?

TOGNINO: [I això no s'ho mereix.]

LISSETTA, *mirant*: El senyor Fabrizio està furiós; acaba de llençar el tovalló per terra i ha sortit del menjador.

TOGNINO: I el meu amo, què fa?

LISSETTA, *mirant*: Espera.

TOGNINO: [Un disbarat, segur.]

LISSETTA: Té el cap al damunt de la taula, amagat entre els braços. El senyor Ridolfo li diu alguna cosa, però ell no contesta.

TOGNINO, *acostant-se a la porta*: Deixa'm fer un cop d'ull.

LISSETTA, *cedint-li el lloc*: Mira, mira.

TOGNINO, *mirant*: [M'estimaria més no haver-lo conegut i no treballar per a ell. Em fa pena.]

LISSETTA: [Que se'n busquin una altra, si sempre ha de ser així.]

TOGNINO: La senyora Eugenia s'ha aixecat.

LISSETTA, *corrent cap a la porta i mirant*: Deixa-m'ho veure.

TOGNINO, *ansiós*: Què fa?

LISSETTA: Se'n va.

TOGNINO: I la senyora Clorinda?

LISSETTA: S'eixuga els ulls.

TOGNINO: I el senyor Fulgenzio?

LISSETTA: No es mou.

TOGNINO: I la senyora Flamminia?

LISSETTA: Em sembla que també plora.

TOGNINO: I el foraster?

LISSETTA: Encén un cigarret i no diu res.

ESCENA SEGONA

EUGENIA *i els mateixos.*

EUGENIA: Què hi feu, aquí?

LISSETTA: No res, senyora.

EUGENIA: Doncs fora d'aquí, vinga.

LISSETTA: Perdoni.

TOGNINO, *a* EUGENIA: Dispensi'ns, senyora.

EUGENIA: Au, fora d'aquí, us dic.

LISSETTA: [Li surt foc pels queixals.]

TOGNINO: [Pobre home! Segur que em necessita.] (*Surt.*)

ESCENA TERCERA

EUGENIA.

EUGENIA, *que s'asseu, furiosa*: Ja en tinc prou, d'aquesta vida. Si continuo així, em posaré malalta, em moriré. Ho veig, que m'aprimo, quan em miro al mirall. I per qui? Per un desagraït. Tal com sona: és un desagraït. Sempre ha fet veure que m'estima, però no m'ha estimat mai. Els fets parlen. Si estigués tant de mi com assegura, li importaria gaire disgustar la cunyada? Oh, és clar: el seu germà li ha demanat que se'n cuidi. L'amor d'un germà no és res al costat de l'amor d'una dona. Com que estimo, vull ser estimada i qui m'estimi ha

d'oblidar-se de tots els altres sentiments. Però és impossible, diran alguns, trobar un home així. Tant m'és, a mi. Me n'aniré, si convé. Viuré sola i lluny. Fulgenzio s'ha cansat de mi i té raó, perquè sóc massa susceptible. Ha intentat fer les paus moltes vegades, s'ha rebaixat, m'ha demanat perdó. Però ara no ho farà i jo no vull prendre la iniciativa. Val més així. Ho tinc decidit. Me n'aniré. Estarà content: no em tornarà a veure. No l'amoinaré més. Es podrà dedicar a la cunyada. En trobarà una altra. Es casarà. (*Lentament, comença a plorar.*)

ESCENA QUARTA

EUGENIA i FLAMMINIA.

FLAMMINIA: És pot saber què hi fas, aquí?

EUGENIA, *amagant les llàgrimes*: No res.

FLAMMINIA: Au, vinga, ja n'hi ha prou.

EUGENIA, *igual*: Deixa'm estar.

FLAMMINIA: Sembla que ho facis expressament perquè Fulgenzio deixi d'estimar-te.

EUGENIA: I a mi què m'importa que m'estimi?

FLAMMINIA: Va, va. Tothom sap que t'importa.

EUGENIA: Ja no hi penso, de veritat que no.

FLAMMINIA: És aquesta punyetera ràbia la que et fa parlar així.

EUGENIA: Ja m'ho diràs demà, si és ràbia o què.

FLAMMINIA: I què faràs, demà?

EUGENIA: Me n'aniré.

FLAMMINIA: Au, vinga, que et conec.

EUGENIA: Tu encara no em coneixes.

FLAMMINIA, *una mica inquieta*: I massa, que et conec.

EUGENIA, *irritada*: No paro de fer disbarats, oi?

FLAMMINIA: Tens moments bons i en tens de molt dolents.

EUGENIA: Doncs ara em veus en un dels pitjors. Deixa'm estar.

FLAMMINIA: L'oncle Fabrizio està molt enfadat.

EUGENIA: I quina culpa en tinc?

FLAMMINIA: Què li has fet, a la senyora Clorinda?

EUGENIA: Ja veig que tothom mira per aquesta senyora.

I jo m'he de conformar amb les engrunes.

FLAMMINIA: Recorda que l'oncle l'ha invitat i que no podem fer-lo quedar malament.

EUGENIA: Però jo què he fet, si es pot saber?

FLAMMINIA: I a mi què m'expliques! Ha arribat a taula plorant.

EUGENIA: I vols saber per què? Perquè Fulgenzio parlava amb mi.

FLAMMINIA: Sé que n'està molt dolguda, de Fulgenzio. Diu que l'ha insultat.

EUGENIA: Sí, és clar. Pretén que no se n'aparti ni un moment, que dini sempre amb ella i que li refredi la sopa si està massa calenta. I si no ho fa, diu que l'insulta.

FLAMMINIA: Però tot això ja no durarà gaire.

EUGENIA: Ah, no? Per què?

FLAMMINIA: Així que arribi el seu marit, Fulgenzio quedarà lliure.

EUGENIA: I quan apareixerà, aquest marit?

FLAMMINIA: He sentit a dir que l'esperen avui.

EUGENIA, *més calmada*: Avui?

FLAMMINIA: Això diu la senyora Clorinda.

EUGENIA, *alterada*: Bé, i què? Encara que torni el marit, no continuaran vivint junts?

FLAMMINIA: No necessàriament. Si es casés, no tindria res d'estrany que posés casa pròpia.

EUGENIA, *calmada*: Creus que ho farà?

FLAMMINIA: Estic convençuda que sí. És incapaç de negar-te res.

EUGENIA: Sí, mira el cas que em fa. Que corre per venir-me a veure? Que se separa ni un moment de la cunyada?

FLAMMINIA: Mira, és aquí! És aquí!

EUGENIA: No li ho diguis, que havia decidit trencar, sents?

FLAMMINIA: No sé per qui m'has pres.

EUGENIA: Per la manera de caminar, sembla molt enfadat.

FLAMMINIA: No siguis dura amb ell.

EUGENIA: M'he d'agenollar als seus peus? Oh, no, no en seria capaç.

FLAMMINIA: Ell ho ha fet tantes vegades!

EUGENIA: Prou. Si les coses fossin com dius i si ell m'estimés de veritat...

FLAMMINIA: Si no t'estimés no hauria vingut...

EUGENIA: Calla! A veure què diu.

ESCENA CINQUENA

FULGENZIO *i les mateixes.*

FULGENZIO: Eugenia, deixa'm dir-te una cosa que potser no havies pensat. Celebro que Flamminia sigui aquí.

FLAMMINIA: [Oh, pot ser horrorós. Mai no l'havia vist tan malcarat.]

EUGENIA: [Es vol fer l'home, és evident.]

FULGENZIO, *a* EUGENIA: Saps que t'estimo, però també hauries de saber que quan dono la meva paraula m'agrada respectar-la.

EUGENIA: Fins ara, no en sabia res, de tot això.

FULGENZIO: Què vols dir? Poses en dubte que...?

FLAMMINIA: No li faci cas, Fulgenzio. La conec molt bé, aquesta capritxosa: ho diu per provocar.

FULGENZIO: Eugenia pot dir tot el que vulgui. Es pot burlar de mi, em pot escarnir, em pot insultar, però no puc admetre que la meva dignitat...

EUGENIA: Si fos un home, te les faria empassar, aquestes paraules.

FULGENZIO: Quina sort tens, que encara pots fer bromes! Jo, veus?, només puc parlar, i encara gràcies. L'amor que sento per tu ha arribat a un excés, m'ha embogit i m'ha fet tornar violent amb els altres i amb mi mateix. Però tot això no tindria cap mena d'importància si no m'hagués fet tornar, també, groller, mal educat i, encara més, deslleial amb els meus i insensible als lligams familiars. Què dirà el meu germà quan sàpiga que per tu he tractat d'estúpida la seva dona?

EUGENIA: Ara ho has dit! Aquest és el problema! Aquí la tenim, la teva dignitat! Que la cunyada no s'enfadi. Quin desastre, senyor! Entenc que no ho puguis suportar. L'hauríem de consolar una mica. Vols que vagi a demanar-li perdó en nom teu?

FLAMMINIA, *a* EUGENIA: Et sembla que aquestes són maneres? (*A* FULGENZIO:) Per favor, no li faci cas.

FULGENZIO, *a* EUGENIA: Amb segons quines coses, no s'hi juga.

EUGENIA: Jo jugo amb el que vull.

FULGENZIO: Doncs juga tant com vulguis. Però en un cas així, això és signe o bé de poc amor o bé de poc senderi.

EUGENIA: Sí, estic boja. No ho sabies?

FULGENZIO: No. Només t'hi tornes quan vols.

EUGENIA: Ara, per exemple, oi? Au, confessa-ho clarament: estic boja.

FLAMMINIA: Si no ho diu ell, ho diré jo.

EUGENIA, *a* FLAMMINIA: Tu no t'hi fiquis, sents?

FLAMMINIA: Mereixes que tots t'abandonem.

EUGENIA: Au, sí, tracta'm de leprosa, ara.

FLAMMINIA: El desagraïment és odiós en tothom: no saps

correspondre a qui t'estima; acuses els innocents; no fas cas dels bons consells que et donen; et destrueixes tu mateixa; malmets les teves qualitats. Com pot ser que no et caigui la cara de vergonya?

FULGENZIO: Prou, Flamminia, no la mortifiqui més. Veure-la així em trabsalsa. Eugenia és prou intel·ligent per entendre que tots ens deixem arrossegar per la passió. Jo m'he portat més malament i més estúpidament que ella, he de reconèixer que té raó, l'entenc i me n'excuso. M'he deixat endur per la irritació. No és per culpa seva que he insultat la meva cunyada, sinó per culpa del meu caràcter rampellut, del poc tacte que tinc. Eugenia m'estima i és per això que està gelosa.

EUGENIA: Jo no estic gelosa de la teva cunyada.

FULGENZIO: N'estàs, i és perquè et fa por no ser la preferida. Però, Eugenia, vida meva, fes el favor de creure'm: t'estimo com a cap altra cosa al món.

FLAMMINIA: [Parla d'una manera que faria plorar les pedres. Com es pot ser tan obstinada?]

EUGENIA, a FULGENZIO: Doncs si saps què em fa patir, per què no fas res per evitar-ho?

FULGENZIO: Sí, amor meu, et demano que em perdonis per no haver-te fet prou cas; no tornarà a passar. I espero que molt aviat puguis tenir la millor prova de tot el meu amor.

EUGENIA: Ja seria hora que pogués viure tranquil·la.

FLAMMINIA, a EUGENIA: Sigues raonable. Si heu fet les paus, no busquis guerra.

FULGENZIO: Eugenia, vida meva, et voldria demanar una cosa.

EUGENIA: No saps que em pots demanar el que vulguis?

FULGENZIO: Però ho has de fer sincerament.

EUGENIA: Si jo només vull fer-te feliç!

FULGENZIO: M'has de permetre que acompanyi Clorinda a casa seva.

EUGENIA: Si l'oncle l'ha portada, per què no la pot tornar ell mateix?

FULGENZIO: Està tan furiós que se n'ha anat. I el meu germà està a punt d'arribar i voldria que ens trobés a casa.

EUGENIA, *insincera*: Sí, tens raó. Au, acompanya-la.

FULGENZIO: M'ho dius de veritat?

EUGENIA: Del tot.

FULGENZIO: Em sembla que m'enganyes, que no t'agrada gens.

FLAMMINIA, *a* FULGENZIO: Per què li busca els tres peus al gat, ara? Ella ho troba correcte, n'està convençuda i diu que sí. Faci el que consideri la seva obligació, i torni de seguida.

EUGENIA: No, no. No cal que torni.

FULGENZIO: Ho sent, Flamminia?

FLAMMINIA: Sí, ho he sentit, i em sembla massa. [Li aixafaria el cap.] (*Surt.*)

ESCENA SISENA

FULGENZIO *i* EUGENIA.

FULGENZIO: Aquest és el favor que m'havies de concedir?

EUGENIA: Jo no et prohibeixo que l'acompanyis.

FULGENZIO: Però ho fas a contracor.

EUGENIA: No pateixis pel meu cor. El cas és que es faci la voluntat del teu.

FULGENZIO: L'únic que pretenc és complir la meva obligació.

EUGENIA: Doncs fes-ho.

FULGENZIO: Sí, és clar que ho penso fer. Per tu, puc sacrificar-ho tot, tret de la meva família i la meva digni-

tat. I si el compliment del meu deure ha de significar perdre't, m'estimo més morir.

EUGENIA: Te'n puc demanar un, jo, de favor?

FULGENZIO: Déu meu, és clar que sí.

EUGENIA: Doncs mor.

FULGENZIO: I ho dius així?

EUGENIA: No voldria que et deixessis endur per la passió. Però què dic, la passió! Si encara no saps què és, això! Au, vés-te'n, que ja en tinc prou, de decepcions.

FULGENZIO: No vols entendre res, ets la teva pitjor enemiga!

EUGENIA: No penso suportar les teves impertinències.

FULGENZIO: Em faràs fer un disbarat.

ESCENA SETENA

RIDOLFO *i els mateixos.*

RIDOLFO: Perdona un moment, Fulgenzio.

FULGENZIO: Ah, Ridolfo, ajuda'm!

EUGENIA, *a* RIDOLFO: Oh, sí, ajudi'l, pobre noi. Salvi'l d'aquesta boja, d'aquesta dona sense sentiments.

RIDOLFO: Perdoni si la molesto. Però he cregut que el meu amic havia de saber que la senyora Clorinda ha decidit anar-se'n sola. No vol que l'acompanyi ni jo, ni ningú. Exigeix que sigui ell.

EUGENIA: I per què no l'acompanya? Fa una hora que li estic dient, i com si res.

RIDOLFO, *a* FULGENZIO: Doncs vinga, fes-ho pel teu germà.

EUGENIA: I així em deixaràs tranquil·la.

FULGENZIO, *furiós amb* EUGENIA: Anem.

RIDOLFO: Val més així.

FULGENZIO, *dubtant*: Sí, anem.

RIDOLFO: No veus que ella mateixa t'ho diu?
FULGENZIO, *igual*: És clar que sí. Anem.
RIDOLFO, *a* EUGENIA: Estic segur que vostè ho entén.
FULGENZIO, *a* EUGENIA, *tremolós*: Malparida!
EUGENIA: Ja em començo a cansar.
FULGENZIO, *igual*: Hipòcrita!
EUGENIA: O hi vas tu, o hi vaig jo.
FULGENZIO: Ja hi vaig jo, filla de puta! (*Surt corrents.*)
RIDOLFO: Faci el favor d'entendre'l.
EUGENIA: Vinga, vagi amb ell.
RIDOLFO: Està enfadada amb mi?
EUGENIA: Au, vagi a fer de protector.
RIDOLFO: Protector de qui?
EUGENIA: De la família.
RIDOLFO: No li contesto perquè és una dona. (*Surt.*)

ESCENA VUITENA

EUGENIA.

EUGENIA: Gràcies a Déu que s'ha acabat. Val més així. Si m'hagués casat amb ell, no hauria estat per mi ni un sol moment; o ho hauria fet per força. És evident que no m'estima. Fóra una bogeria voler-lo retenir. El dolor que ara sento no és d'amor, sinó de ràbia. Ràbia no contra aquest desgraciat que m'abandona, sinó contra mi mateixa per haver-me'l cregut. Però no el penso plorar tota la vida, com si no hi hagués altres homes al món. No li donaré aquest gust perquè vagi presumint i explicant als seus amics que estic desesperada i encara l'aplaudeixin. No, de cap manera. Que vegi que sóc forta. Però què dic, forta, si no em puc aguantar dreta?

ESCENA NOVENA

FABRIZIO, ROBERTO i EUGENIA.

FABRIZIO: La mare que us va parir! Per qui m'heu pres?
¿Sóc l'amo, aquí, o potser l'últim mico?

EUGENIA: I ara què li han fet, oncle?

FABRIZIO: M'han fet? M'has fet, diràs!

EUGENIA: Jo?

FABRIZIO: Sí, tu. Aquí mano jo, i ningú més. Tinc una neboda sota la meva tutela i de cop descobreixo que es passa els dies festejant sense que jo en sàpiga res i que, a més a més, pensa casar-se. Ets una insolent!

EUGENIA: [Ara em sentirà, això ja passa de la ratlla.]

ROBERTO: No la tracti així, amic meu.

FABRIZIO: Però que no la veu? És la criatura més poca cosa que es pot imaginar. No ha vist el món per un forat, és una inútil integral, i parla de casar-se!

EUGENIA: [Se l'està buscant.]

ROBERTO: Però vostè, senyor meu, me n'havia fet grans elogis, m'havia dit que ni mai ni enlloc no en trobaria cap d'igual.

FABRIZIO: Si ho he dit, me'n desdic. És una idiota, una consentida i una mal educada.

EUGENIA: Espero, senyor, que de la mateixa manera que abans no s'ha cregut els elogis, ara tampoc no es cregui totes aquestes acusacions injustes.

ROBERTO: Fins a tal punt no me les crec que, si per atzar s'haguessin complert les meves prediccions, demanaria la seva mà ara mateix.

FABRIZIO: Què diu? El senyor comte es dignaria casar-se amb la meva neboda?

ROBERTO: Naturalment que sí, i em consideraria un home feliç si ho pogués fer.

FABRIZIO: Ah, Eugenia, aquesta seria una gran sort per a tu; i per a mi, una glòria immemorable! El comte d'Otricoli, aristòcrata sublim, mirall de totes les virtuts, cèlebre, generós, plançó il·lustre d'una nissaga excelsa, flor de la noblesa, exemple de l'honor, model de cavallers! (A ROBERTO:) Ho diu de veritat?

ROBERTO: No tinc cap de les virtuts que vostè m'ha atribuït, tret de la sinceritat. I parlo amb la mà al cor.

FABRIZIO: Escolti, quan es perden els estreps es diuen bestieses; en realitat, Eugenia és un portent, l'enveja de totes les altres dones, una perla, realment encantadora. Sap fer de tot, sap parlar de tot, té un cervell privilegiat i un cor ple de sentiment: assenyada, austera i obedient. Té totes les cares inimaginables de la bondat personificada.

ROBERTO: N'estic convençut, però em sembla que al seu cor hi ha un altre home.

FABRIZIO: Estàs enamorada de Fulgenzio? Aquest pollós? Aquest ignorant? Aquest facinerós? Aquest desgraciat indigne de posar els peus a casa meva?

EUGENIA: Ja no recorda que abans l'ha omplert d'elogis?

FABRIZIO: Elogis! Quins elogis! D'aquesta mena de persones jo no en vull saber res. Aquí, que no hi vingui mai més. I si tu t'entestes...

EUGENIA: Estigui tranquil, que això ja s'ha acabat. He trencat amb Fulgenzio.

FABRIZIO: Bravo! Ho sent, amic meu? Això és una dona. D'això se'n diu una decisió assenyada i oportuna.

ROBERTO: O sigui, Eugenia, que s'han complert...?

EUGENIA: [Ara fóra el moment de venjar-se.]

FABRIZIO: Vinga, decideix-te. Ara mateix et pots convertir en una gran senyora, en una reina.

ROBERTO: Tant com això no, Eugenia. Però no haurà de patir per res.

EUGENIA: [Qui la fa, la fa. Pot ser que Fulgenzio s'estiri

els cabells, i es desesperi, i vulgui tirar enrera quan vegi que m'ha perdut.]

FABRIZIO, *a* EUGENIA: Vinga, tresor meu. Decideix-te.

EUGENIA, *a* FABRIZIO: Molt bé oncle, serà com vostè vulgui.

FABRIZIO, *al* COMTE: Paraula de Déu! Ho ha sentit?

ROBERTO, *a* FABRIZIO: Ara només em cal la de vostè.

FABRIZIO: Doncs consideri-la seva des d'ara mateix.

ROBERTO, *fluix a* FABRIZIO: Amic meu, la seva neboda val tot l'or del món; però per necessitats familiars, cal que hi hagi una mica de dot.

FABRIZIO, *a* ROBERTO, *sorprès*: Dot?

ROBERTO: Pensa casar-la sense dot?

FABRIZIO: [Sempre m'he de topar amb morts de gana.]

EUGENIA: No es preocupi, de dot n'hi ha d'haver. Me la va deixar el meu pare, i el meu oncle no me la pot negar.

FABRIZIO: Primer caldria saber si vostè hi pot correspondre amb un patrimoni equivalent.

EUGENIA: No ha dit que era tan ric?

FABRIZIO: Ric! Ric! I jo què sé, si és ric!

ROBERTO: Valdria més, amic meu, que no fes tants elogis de les persones desconegudes i que m'estalviés ara els insults. Vostè m'ha concedit la seva neboda; ella hi ha consentit. Exigiré que es faci justícia. (*Surt.*)

ESCENA DESENA

FABRIZIO i EUGENIA.

FABRIZIO: Déu meu, no vull tenir problemes. Li he donat paraula i caldrà que la respecti.

EUGENIA: Però, oncle...

FABRIZIO: Ni oncles ni res. Jo hauré de trobar el dot, i tu t'hi hauràs de casar. (*Surt.*)

ESCENA ONZENA

EUGENIA.

EUGENIA: Pobra de mi! Què he fet? Però no me'n pene-deixo. Que Fulgenzio em vegi casada amb un altre i rebenti de gelosia. Sé que no duraré gaire, però abans tindrè el consol de veure'l destrossat. Destrossat? Per què? Si no m'estima com jo em creia, ni s'immutarà. Quina bestiesa! Es burlarà de mi, es creurà que ho he fet per despit. M'esforçaré, intentaré enamorar-me del comte; em faré la indiferent i la dura, com ell... Oh, no! Ve cap aquí. I ara, per què em vol fer més mal? No el vull veure. Val més que me'n vagi. (*Va per sortir.*)

ESCENA DOTZENA

FULGENZIO i EUGENIA.

FULGENZIO: Espera, Eugenia.

EUGENIA, *irritada*: Què vols, ara?

FULGENZIO: Et demano que m'escoltis.

EUGENIA, *amb ironia*: Què? Ha quedat contenta, la cunyada?

FULGENZIO: No, encara és aquí.

EUGENIA, *irritada*: I què hi fa, a casa meva? Per què no te l'emportes?

FULGENZIO: Ja no cal, ja no l'hauré d'acompanyar més.

EUGENIA, *distant*: I per què?

FULGENZIO: Perquè el meu germà ha tornat.

EUGENIA, *menys distant*: Anselmo ha arribat?

FULGENZIO: Sí, ha arribat fa un moment. Com que no l'ha trobat a casa, ha pensat que devia ser aquí i ha vingut a buscar-la. Està parlant amb el teu oncle i amb Flaminia. Ha preguntat per tu, li han dit que havies anat a descansar i ara els dos estan a punt de marxar.

EUGENIA, *patètica*: I tu què faràs?

FULGENZIO: Em quedaré, si m'ho permets.

EUGENIA: No prefereixes anar amb el teu germà, a parlar de les vostres coses?

FULGENZIO: Amb dues paraules n'he tingut prou per dir-li l'única cosa que li havia de dir.

EUGENIA: O sigui que l'has informat del teu èxit com a àngel de la guarda.

FULGENZIO: Per què ets tan malpensada? Li he explicat que t'estimo i que em vull casar amb tu. De seguida hi ha estat d'acord. M'ha proposat de viure tots junts, si vull, i, si no vull, que dividim ara mateix la casa i el patrimoni. Sempre s'ha portat molt bé amb mi, i no sap negar-me res. I deixa'm dir-te que si el teu oncle no et pot donar dot, això no canviarà res entre nosaltres.

EUGENIA, *plorant desesperada*: [Ah, estúpida! Ah, desagraïda! I per què m'he compromès amb el comte?]

FULGENZIO: Déu meu! És així com reacciones davant d'una notícia que jo em pensava que et faria feliç? O és que encara sospites que amb la meva cunyada hi ha-

via alguna cosa? Ho considero insultant, tant per a ella com per a mi. Però si necessites temps per treure't del cap aquesta idea absurda, et prometo, et juro que no hi tindrè cap tracte, que no la veuré mai més.

EUGENIA: Pobra de mi! Déu meu, quina desgràcia. (*Es deixa caure en una cadira.*)

FULGENZIO: Eugenia, què et passa?

EUGENIA: Ah, Fulgenzio, insulta'm, maltracta'm, m'ho mereixo.

FULGENZIO: Però què dius? Que no saps que t'estimo?

EUGENIA: Realment no sé per què.

FULGENZIO: Vull que siguis meva.

EUGENIA: Val més que no. Oblida't de mi.

FULGENZIO: Val més que no? Però per què, vida meva?

EUGENIA: Perquè estic compromesa amb un altre home.

FULGENZIO, *tremolant*: Qui?

EUGENIA: El comte.

FULGENZIO: Des de quan.

EUGENIA: Fa una estona, només.

FULGENZIO: I per què?

EUGENIA: Per venjar-me.

FULGENZIO: Per venjar-te de qui?

EUGENIA: De mi mateixa, dels meus sentiments, de la meva insuportable feblesa. Em vull morir, Fulgenzio. (*Es tapa amb el mocador i es queda quieta.*)

FULGENZIO: Com pots ser tan cruel? Amor! Fidelitat! No, tu mai m'has estimat. Tots els teus petons eren fingits. I ara també fingeixes. De seguida me n'he adonat, que ell t'agradava. Tota la teva gelosia, totes les teves sospites insultants només pretenien allunyar-me de tu. Doncs pots estar contenta, has guanyat: has abusat de la meva bona fe, m'has fet desesperar. Però sàpigues que encara hi ha justícia al món. Et deixo amb els teus remordiments. El meu darrer regal d'amor és aquest: jurar-te que no em veuràs mai més. (*Va per sortir.* EUGENIA es

desmaia. FULGENZIO, *en sentir el soroll, es gira.*) Eugènia! Què et passa, Eugènia? On sou? Veniu!

ESCENA TRETZENA

FLAMMINIA, LISETTA *i els mateixos.*

FLAMMINIA: Què passa?

LISETTA: Què ha passat?

FULGENZIO: Ajudeu-la.

FLAMMINIA: Eugènia.

LISETTA: Senyora... (*L'aixequen i l'asseuen a la cadira.*)

FULGENZIO: [Ah, si no m'estimés... Déu meu! Podria ser que fingís. Però per què fingir, si no m'estima?]

LISETTA: S'està refent, s'està refent.

FLAMMINIA: Eugènia, germaneta, t'havia avisat. Ets la teva pitjor enemiga.

EUGENIA: Deixa'm! Em vull morir.

FULGENZIO: No, has de viure. T'he perdut i em sabré resignar a estimar-te de lluny.

FLAMMINIA: I per què diu que l'ha perdut?

FULGENZIO: Perquè s'ha compromès amb un altre, per venjança.

FLAMMINIA: Està parlant del comte?

FULGENZIO: Sí, d'aquest afortunat.

FLAMMINIA: L'afortunat, aquí, és vostè, que em té a mi per ajudar-lo; l'afortunada és Eugènia, que té una germana que l'estima. Al comte ja l'he posat al corrent. Sap que Eugènia ho ha fet per despit, per caprici, en un moment de desesperació. No és tan boig com per tirar pedres a la seva pròpia teulada i la deslliura del seu compromís.

EUGENIA, *amb tendresa a FLAMMINIA*: És veritat, això?

FLAMMINIA: És clar que sí, Eugenia, pots casar-te amb Fulgenzio.

EUGENIA: No, no ho faré.

FULGENZIO: I es pot saber per què, ara?

EUGENIA: Perquè no m'ho mereixo.

FULGENZIO: N'ets conscient, que no pares de dir bestieses?

FLAMMINIA: No pot callar, vostè?

EUGENIA: Deixa-li dir. Té tota la raó.

FULGENZIO: Ho engega tot a rodar per...

FLAMMINIA: Au, vinga, calli.

EUGENIA: Sí, sigues dur amb mi: això sí que m'ho mereixo. Sé que m'estimes i també sé que no sóc digna d'aquest amor. Sigues condescendent amb mi, si vols; o rigorós, si ho prefereixes. Facis el que facis, em sap greu haver-te ofès i et demano perdó.

FULGENZIO: Prou, prou, amor meu!

EUGENIA: Sí, perdona'm.

FLAMMINIA: Per fi, per fi!

LISSETTA: Em faran plorar, al final.

ESCENA CATORZENA

FABRIZIO *i els mateixos.*

FABRIZIO: Encara és aquí, aquest insensat?

FLAMMINIA: Calma, oncle. Ha de ser el marit de la meva germana.

FABRIZIO: No és digne de ser nebot meu.

FLAMMINIA: Escolti'm un moment, oncle. Està disposat a casar-s'hi sense dot.

FABRIZIO: Sense dot?

FLAMMINIA: Tal com ho sent.

FABRIZIO, a FULGENZIO: Se la pensa endur així?

FULGENZIO: No hi veig cap inconvenient.

FABRIZIO: Em caus bé, com a nebot. (*L'abraça.*)

ESCENA FINAL

ROBERTO, RIDOLFO *i els mateixos.*

RIDOLFO: He estat parlant amb el senyor comte i reclama només que el senyor Fabrizio s'excusi per la forma.

FABRIZIO: Li presento les meves excuses, senyor comte.

S'ha fet la voluntat del cel. A la meva neboda, tan plena de gràcies, li ha estat concedit el millor dels marits, l'home més intel·ligent i generós de tot Milà.

ROBERTO: No li ho tinc en compte, perquè vostè és la caricatura més ridícula i grotesca del món.

FABRIZIO: Demano un aplaudiment per a aquesta noble-sa singular!

FULGENZIO, *a* FABRIZIO: Vinga aquesta mà.

FABRIZIO: Aquí la tens, heroi de la llatinitat, glòria de la cultura occidental.

EUGENIA: Ets meu, al final; i jo sóc teva. En nom d'aquest amor, hem fet tantes extravagàncies! L'un a l'altre ens hem castigat amb sospites, gelosia i patiments! Però ningú no podrà dir que no estàvem enamorats i que no n'estem encara. Oh, de quants homes i dones som mirall? (*Al públic:*) Alceu la mà, almenys, els que us trobeu en la mateixa situació. I aplaudiu el nostre final feliç, que no n'hi haurà gaires com aquest.

FITXA D'ESTRENA

Aquesta versió d'*Els enamorats* va ser estrenada per la companyia La Infidel al Mercat de les Flors, de Barcelona, el dia 30 de juny de 1990, amb el repartiment següent:

FABRIZIO	Joan Dalmau
EUGENIA	Lluïsa Mallol
FLAMMINIA	Carme Callol
FULGENZIO	Pep Pla
ROBERTO	Jordi Dauder
RIDOLFO	Manuel Dueso
CLORINDA	Mercè Lleixà
LISETTA	Pepa López
SUCCIANESPOLE	Josep M. Domènech
TOGNINO	Rodolf Jarque

<i>Ajudant de direcció</i>	Montse Albàs
<i>Producció executiva</i>	Àngels Vila
<i>Vestuari</i>	Chass Llach
<i>Escenografia</i>	D. Chambers
<i>Direcció</i>	Calixto Bieito

TAULA

UN CONFLICTE DE CARÀCTERS	5
BIOBIBLIOGRAFIA	13
DE L'AUTOR A QUI EL LLEGEIXI	17
ELS ENAMORATS	19
ACTE PRIMER	23
ACTE SEGON	47
ACTE TERCER	73
FITXA D'ESTRENA	95

COL·LECCIÓ POPULAR DE
TEATRE CLÀSSIC UNIVERSAL

Darrers títols publicats:

28. William Shakespeare,
El rei Ricard III
29. Eugène Labiche,
El més feliç dels tres
30. Alfred de Musset, *Fantasio* i
No feu bromes amb l'amor
31. Heinrich von Kleist,
El càntir trencat
32. Aristòfanes, *Lisístrata*
(segona edició)
33. Pierre de Marivaux, *La disputa*
34. Henrik Ibsen, *Espectres*
35. Carlo Goldoni, *El ventall*

Elis enamorats respon plenament al propòsit que va orientar la producció de Goldoni, consistent a superar el teatre de màscares i retratar la societat veneciana del seu temps. A diferència de Molière, Goldoni desplaça el personatge còmic del centre de l'acció i el converteix en un personatge secundari. Tot i que no és una comèdia especialment espectacular, es tracta d'una obra de construcció precisa: Goldoni utilitza per als personatges un to amable i una vehemència d'expressió ben característica. L'argument s'ajusta a l'esquema típic de la comèdia burgesa; la situació de risc provocada per la conducta d'un determinat personatge es resol en un final feliç. Fins i tot sorprèn la facilitat amb què es desfà el nus i esdevé el desenllaç. L'obra resulta ben actual, sense necessitat de grans adaptacions, gràcies a l'amplitud històrica dels plantejaments goldonians. Cal destacar especialment la qualitat de la traducció de Jaume Melendres, la qual manté tota la vivacitat del text original.

ISBN 84-7794-260-9

9 788477 942603